

Regeringens proposition

1981/82: 89

om kommunal högskoleutbildning m. m.;

beslutad den 22 december 1981

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag ur regeringsprotokoll för de åtgärder och ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen tas ställning för ett fortsatt kommunalt huvudmannaskap för vissa vårdutbildningar i högskolan, ett fortsatt statligt huvudmannaskap för sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund samt ett fortsatt enskilt huvudmannaskap för de enskilda sjuksköterskolorna i Stockholm.

Propositionen innehåller förslag om ett nytt statsbidragssystem för kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn samt en ny beslutsordning för dimensionering och lokalisering av sådan utbildning. Vidare föreslås i propositionen att universitets- och högskoleämbetet skall ha det centrala myndighetsansvaret för all kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn.

En central antagningsnämnd för vårdutbildningarna i den kommunala högskolan kommer att inrättas av Landstingsförbundet. Denna nämnd föreslås även få ansvaret för antagning till motsvarande statliga vårdutbildningar. Vidare läggs förslag om ordningen för anförande av besvär över nämndens beslut.

I samband med att statsbidraget till kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn inte längre anknyts till lärartjänster eller elevgrupper bör det ankomma på utbildningshuvudmännen att efter förhandlingar med personalorganisationerna utforma tjänster för lärare och skolledare. Endast behörighet till tjänst som lärare kommer att regleras generellt genom bestämmelser som regeringen meddelar.

Den nya ordningen föreslås gälla fr.o.m. den 1 juli 1982 men med en övergångsperiod om tre år beträffande tjänsterna.

Propositionen innehåller vidare förslag om övergången till den nya studieorganisationen för vissa vårdutbildningar i högskolan. Därvid föreslås att inrättandet av rehabiliteringslinjen och den nya sociala servicelinjen framflyttas ett år till den 1 juli 1983.

Förslag till

Lag om ändring i högskolelagen (1977: 218)

Härigenom föreskrivs att 35 § högskolelagen (1977: 218) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Regeringen får överlämna till organ som Landstingsförbundet utser att antaga studerande i grundläggande högskoleutbildning som anordnas av kommun eller landstingskommun.

Föreslagen lydelse

35 §

Regeringen får överlämna till organ som Landstingsförbundet utser att antaga studerande i grundläggande högskoleutbildning som anordnas av *staten*, kommun eller landstingskommun.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-12-22

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om kommunal högskoleutbildning m. m.

1 Inledning

Riksdagen beslöt år 1975 med anledning av prop. 1975: 9 om reformering av högskoleutbildningen m. m. (UbU 1975: 17, rskr 1975: 1979) bl. a. att vissa vårdutbildningar inom och vid sidan av gymnasieskolan skulle föras till högskolan. Som en följd av detta beslut fördes dessa vårdutbildningar med företrädesvis landstingskommunalt huvudmannaskap den 1 juli 1977 till högskolan (prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246). I dag finns ca en tredjedel av antalet nybörjarplatser på allmänna utbildningslinjer i högskolan inom kommunal högskoleutbildning.

En rad problemområden inom den kommunala högskolan kräver ett reform- och utvecklingsarbete för att en utifrån vårdpolitiska utgångspunkter nödvändig förnyelse av vårdutbildningarna skall kunna åstadkommas.

Bl. a. mot denna bakgrund tillkallade jag efter bemyndigande av regeringen den 9 juni 1977 en kommitté med uppdrag att utreda vissa frågor om vårdutbildningar inom högskolan. Kommittén antog benämningen Utredningen om vissa vårdutbildningar inom högskolan (Vård 77). Utredningen avgav bl. a. betänkandet (SOU 1978: 50) Ny vårdutbildning. Efter remissbehandling framlades proposition (prop. 1978/79: 197) om vårdutbildning inom högskolan. Riksdagen fastställde år 1979 (UbU 1979/80: 7, rskr 1979/80: 100) riktlinjer för en ny studieorganisation inom det berörda området. Enligt riksdagens beslut skall utbildningen fr. o. m. den 1 juli 1982 anordnas i fem nya utbildningslinjer och, i anslutning till dem, sju påbyggnadslinjer. De allmänna utbildningslinjerna är hälso- och sjukvårdslinjen, hörselvårdslinjen, medicinska servicelinjen, rehabiliteringslinjen och sociala servicelinjen.

Även den tjänsteorganisatoriska strukturen inom högskolan krävde enligt min mening en översyn för att reformeringen av högskoleutbildningen skulle kunna fortlöpa på ett tillfredsställande sätt. Genom riksdagens beslut med anledning av proposition om vissa anställningsfrågor beträffande vårdlärare i gymnasieskolan och kommunal högskoleutbildning m.m. (prop. 1978/79: 16, UbU 1978/79: 16, rskr 1978/79: 126) reglerades övergångsvis vissa frågor om tjänster som lärare och skolledare i den kommunala högskolan. Genom beslut av riksdagen år 1980 (prop. 1979/80: 118, UbU 1979/80: 31, rskr 1979/80: 359) reglerades dessa frågor tills vidare.

Enligt min uppfattning fanns motiv för en genomgripande översyn av tjänsteorganisationen för de utbildningar som sedan den 1 juli 1977 ingick i den kommunala högskolan. Lärartjänstutredningen (U 1977: 04, LÄTU) fick i sina direktiv till uppgift att se över bl. a. den kommunala högskolans tjänsteorganisation samt att belysa konsekvenserna av att införa en särskild tjänsteorganisation för denna del av högskolan. LÄTU har i betänkandet (SOU 1980: 3) Lärare i högskolan avgett förslag bl. a. i fråga om tjänster för lärare och skolledare inom vårdsektorn av den kommunala högskolan. Betänkandet har remissbehandlats. Jag kommer i det följande att behandla frågan om tjänster för lärare och skolledare inom kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn och avge förslag i detta hänseende.

Yttranden över LÄTU:s förslag till tjänsteorganisation för den kommunala högskolan har avgivits av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, socialstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen (SACO/SR), statens arbetsgivarverk (SAV), statskontoret, huvudmannaskapskommittén (U 1978: 16) och medicinska forskningsrådet (MFR).

Till protokollet i detta ärende bör som *bilagorna 1 och 2* fogas en sammanfattning av LÄTU:s förslag i denna del och en sammanställning av remissyttrandena över förslaget.

Reformeringen av högskoleutbildningen skedde utan att huvudmannaskapsförhållandena förändrades. Inom högskolan bedrivs således utbildningar med såväl kommunalt, landstingskommunalt som statligt huvudmannaskap. Frågan om huvudmannaskapet för högskoleutbildningen har debatterats alltsedan 1968 års utbildningsutredning (U 68) i sitt betänkande (SOU 1973: 2) Högskolan anförde att starka skäl talade för en organisatorisk samordning av all högskoleutbildning. Riksdagen beslöt med anledning av prop. 1976/77: 59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m. att initiativ borde tas till en förutsättningslös utredning av frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för högskolan. Med stöd av regeringens bemyndigande i juli 1978 tillkallade jag en särskild kommitté med uppgift att utreda denna fråga. Kommittén, som inledde sitt arbete under våren 1979, antog namnet huvudmannaskapskommittén. Kommittén avgav i januari 1981 betänkandet (SOU 1981: 9) Enhetligt huvudmannaskap för hög-

skolan — Förstatligande av de medellånga vårdutbildningarna. Betänkandet omfattar en prövning av huvudmannaskapet för samtliga nu kommunala och landstingskommunala högskoleutbildningar inom vårdsektorn, de statliga sjukgymnastutbildningarna i Lund och Stockholm samt utbildningarna vid vissa sjuksköterskeskolor med enskild huvudman. Två huvudalternativ i huvudmannaskapsfrågan har prövats av kommittén, nämligen ett enhetligt landstingskommunalt resp. ett enhetligt statligt huvudmannaskap för de berörda vårdutbildningarna. Kommittén konstaterar bl. a. att det inom landstingskommunerna redan finns en väl fungerande utbildningsorganisation. Båda huvudalternativen är därför, enligt kommitténs uppfattning, var för sig fullt genomförbara. I den slutliga avvägningen har kommittén stannat för det senare alternativet. Kommittén har beräknat att ett statligt huvudmannaskap förutsätter en kostnadsöverföring från landstingskommuner till staten om drygt 300 milj. kr.

Betänkandet har remissbehandlats. I en till remisshandlingen fogad promemoria angavs att det av framför allt statsfinansiella skäl inte var aktuellt att ändra det kommunala huvudmannaskapet för de korta vårdutbildningarna. Remissinstanserna anmodades därför att särskilt koncentrera sig på olika förslag till förbättringar inom det nuvarande systemets ram.

Yttranden har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) som överlämnat yttranden från regionstyrelser samt universitet och högskolor, skolöverstyrelsen (SÖ) som överlämnat yttranden från läns skolnämnderna, socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens arbetsgivarverk (SAV), Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Styrelsen för Röda korsets sjuksköterskeskola, Styrelsen för Sophiahemets sjuksköterskeskola, Styrelsen för Ersta diakonisällskaps sjuksköterskeskola, Centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges förenade studentkårer (SFS) samt Sveriges sjuksköterskeelevers förbund (SSEF).

Sammanfattning av betänkandet och sammanställning av remissyttrandena över betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 3 och 4*.

Jag avser nu att ta upp de frågor som jag här har redovisat. Jag vill redan nu påpeka att mina överväganden och förslag om statsbidrag, tjänster, centralt myndighetsansvar och planeringsordning för kommunal högskoleutbildning avser endast vårdsektorn. För utbildningar utanför vårdsektorn föreslår jag ingen ändring av nuvarande regler. Jag har samrått med statsrådet Tillander i frågor som rör hennes ansvarsområde.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Huvudmannaskap för viss vårdutbildning inom högskolan

2.1.1 Allmänna utgångspunkter

Huvudmannaskapskommittén anför i sitt betänkande (SOU 1981:9) att mycket starka skäl talar för att samtliga vårdutbildningar inom högskolan som har berörts av kommitténs uppdrag så långt som möjligt bör samordnas innehållsmässigt och organisatoriskt. Kommittén har prövat två huvudalternativ. Det ena huvudalternativet avser en i princip helt statlig högskola och alltså ett överförande av de idag kommunala vårdutbildningarna till staten. Det andra huvudalternativet avser en bibehållen kommunal högskoleutbildning för de utbildningar inom vårdsektorn som i dag är kommunala.

Som jag nyss har nämnt konstaterar kommittén att båda alternativen, var för sig, är fullt genomförbara. För vart och ett av alternativen bör dock, enligt kommittén, en rad åtgärder vidtas för att den idag kommunala högskoleutbildningen skall kunna utvecklas mot de mål som högskolereformen anvisat. Vissa av dessa åtgärder bör vidtas oavsett vilket huvudmannaskap som gäller för utbildningen. Förändringar är således nödvändiga rörande bl. a. den centrala ledningsorganisationen, information om och antagning av studerande till högskoleutbildning, lärartjänsternas konstruktion samt utbildningens forskningsanknytning.

Kommittén har förordat att de i dag kommunala laboratorieassistentutbildningarna och de enskilda sjuksköterskeskolorna överförs till antingen landstingskommunalt eller statligt huvudmannaskap beroende på vilket huvudalternativ som genomförs. Vidare har kommittén funnit skäl tala för att de statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund vid ett i övrigt bibehållet landstingskommunalt huvudmannaskap för vårdutbildning bör överföras till berörda landstingskommunala huvudmän. Till följd av dessa ställningstaganden koncentrerar kommittén sin prövning till de två nämnda huvudalternativen.

För en bibehållen landstingskommunal högskoleutbildning talar enligt kommittén i första hand att en väl etablerad och fungerande utbildningsorganisation redan finns inom landstingskommunerna. Med några få undantag anordnas nu berörda vårdutbildningar inom kommunal högskola av landstingskommuner. Dessa har i allmänhet byggt upp omfattande system och organisationer för drift och planering av sina resp. verksamheter.

Även om kommittén inte haft att närmare studera de olika utbildningarnas innehåll och kvalitet konstaterar utredningen att den kritik som i vissa sammanhang har riktats mot vårdutbildningen för bristande framförhållning vad gäller kvalitet och dimensionering inte i första hand är beroende av huvudmannaskapet för utbildningen utan är frukten av bl. a. tradition, gällande regler för statsbidrag, det delade ledningsansvaret på central nivå

etc. Kommittén påpekar att ett genomförande av kommitténs förslag vad gäller främst centralt myndighetsansvar, antagningsfrågor, lärartjänsternas konstruktion samt forskningsanknytning innebär att flera av de faktorer som hindrar en positiv utveckling av den i dag kommunala högskoleutbildningen försvinner. Dessutom konstaterar den att en utveckling synes ha kommit i gång inom flera landstingskommuner som talar för att några av de problem som hittills har varit förknippade med vårdutbildningen är på väg att lösas. Hit hör bl. a. utvecklandet av mer långsiktiga planer för utbildningen och en intensifierad samverkan och samplanering av vård och utbildning.

De skäl som i första hand har anförts mot att förändra huvudmannaskapet – kopplingen till gymnasieskolan och till landstingskommunernas hälso- och sjukvård blir, enligt kommittén, med den pågående utvecklingen allt mindre relevant. För flera av målen för högskolan saknar, enligt kommitténs uppfattning, huvudmannaskapet för utbildningen väsentlig betydelse. Vissa andra mål däremot, menar kommittén, såsom t. ex. en utveckling av forskningsanknytningen främjas på sikt bäst av ett förändrat huvudmannaskap. Detsamma gäller de studerandes och anställdas möjligheter till inflytande i beslutsprocessen. Härtill kommer att möjligheterna till en samordnad och enhetlig högskoleplanering ökar om huvudmannaskapet är enhetligt för hela högskolan. De praktiska problem och den eventuella ekonomiska belastning som, under ett övergångsskede, är förknippade med en förändring av huvudmannaskapet för viss del av vårdutbildningarna kan, enligt kommitténs uppfattning, inte tas till intäkt för ett bibehållet kommunalt huvudmannaskap utan kompenseras fullt ut av de långsiktiga vinsterna. Mot denna bakgrund har kommittén således funnit skäl att föreslå att huvudmannaskapet för vårdutbildningarna inom kommunal högskoleutbildning bör föras över till staten. Kommittén är dock inte enig i sin uppfattning i huvudfrågan. Mot förslaget har avlämnats en reservation samt två särskilda yttranden från fyra till kommittén knutna experter.

Ett genomförande av kommitténs förslag innebär att i princip samtliga nu befintliga högskoleutbildningar kommer att ha statligt huvudmannaskap. Enligt kommitténs uppfattning bör också eventuella nya utbildningar som inrättas ha staten som huvudman och all högskoleutbildning således bedrivs med ett enhetligt statligt huvudmannaskap.

För egen del anser jag att kommittén på ett förtjänstfullt sätt har belyst olika problem liksom konsekvenserna av alternativa lösningar i huvudmannaskapsfrågan.

Kommittén har t. ex. visat att frågan om kommunalt eller statligt huvudmannaskap för utbildningen inte i sig spelar någon avgörande roll för möjligheterna att vidareutveckla och förbättra högskoleutbildningen enligt grunderna för högskolereformen. Denna fråga var enligt direktiven för kommitténs arbete av grundläggande betydelse för hur huvudmannaskapet bör lösas.

Därmed blir alternativens ekonomiska konsekvenser av avgörande betydelse. Den totala kostnadsöverföringen har kommittén beräknat till drygt 300 milj. kr. Kommitténs majoritet hävdar att en huvudmannaskapsförändring är samhällsekonomiskt neutral. Enligt min bedömning är det ofrånkomligt att en huvudmannaskapsförändring ger upphov även till samhällsekonomiska merkostnader. Som jag har nämnt anmodades remissinstanserna därför att särskilt koncentrera sig på kommitténs olika förslag till förbättringar inom det nuvarande systemets ram.

Flertalet remissinstanser har med anledning härav avstått från att yttra sig över huvudförslaget. UHÄ påpekar att ämbetet i flera tidigare sammanhang har förordat ett statligt huvudmannaskap. UHÄ konstaterar emellertid att det f. n. inte finns realistiska förutsättningar för att förverkliga ett enhetligt huvudmannaskap och ansluter sig till dem som hävdar att ett förstatligande till kostnader av den storlek som torde bli aktuell inte är värt priset. Ett förstatligande kan enligt UHÄ:s mening inte heller från utbildningsverksamhetens synpunkt prioriteras lika högt som bl. a. ett genomförande av lärartjänstutredningens förslag om en ny lärartjänstorganisation för den kommunala högskoleutbildningen eller ökade resurser för forskningsanknytning av de berörda utbildningarna. TCO, SACO/SR, SFS och SSEF uttalar sig för ett statligt huvudmannaskap. Även Svenska kommunförbundet tar i princip ställning för ett statligt huvudmannaskap.

Som jag tidigare har nämnt beslöt riksdagen år 1977 att frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för högskolan skulle prövas. Den ekonomiska situationen har väsentligt förändrats sedan dess. Enligt min mening är det därför av statsfinansiella skäl omöjligt att genomföra kommitténs förslag om att överföra de kommunala högskoleutbildningarna till staten. Kommittén har dessutom visat, som jag nyss har nämnt, att frågan om huvudmannaskapet för utbildningen inte spelar någon avgörande roll för möjligheterna att vidareutveckla här aktuella utbildningar.

Mot bakgrund av vad jag har anfört anser jag det inte vara aktuellt att ändra det kommunala huvudmannaskapet för de berörda utbildningarna. Detta innebär självfallet inte, enligt min mening, att ett reformarbete i andra former beträffande dessa utbildningar måste anstå. Av yttrandet från Landstingsförbundets företrädare i kommittén framgår att också huvudmännen är beredda att medverka till en fortsatt utveckling av utbildningarna i enlighet med principerna för högskolereformen.

Kommittén har även framhållit att en viktig förutsättning för en positiv utveckling av de idag kommunala högskoleutbildningarna är frågan om lärartjänsternas organisation. Lärartjänstutredningen (LÄTU) har föreslagit vid ett alternativ med bibehållet kommunalt huvudmannaskap att tjänsterna bör vara kommunalt reglerade, vilket redan nu är fallet beträffande huvudparten av tjänster för lärare och skollärare inom vårdsektorn av den kommunala högskolan.

Jag kommer i det följande att lägga fram förslag beträffande vissa huvud-

mannaskapsfrågor, tjänster för lärare och skolledare, ett nytt statsbidragssystem för kommunal högskoleutbildning, vissa frågor om den kommunala högskolans organisation och arbetsformer samt en successiv övergång till den nya studieorganisationen för vissa vårdutbildningar i högskolan.

2.1.2 *De enskilda sjuksköterskeskolornas ställning*

Enligt högskolelagen är staten samt, efter medgivande av regeringen eller myndighet som regeringen utser, kommun och landstingskommun huvudman för högskolan. Sålunda kan utbildning inom högskolan formellt sett inte ha enskild huvudman. F. n. finns emellertid ett antal utbildningar på högskolenivå som har enskilt huvudmannaskap och för vilka det även utgår statsbidrag ur anslagen för högskoleutbildning. För vissa enskilda huvudmän gäller dessutom att de driver utbildning som är jämförbar med statlig eller kommunal högskoleutbildning. Hit hör bl. a. den grundutbildning av sjuksköterskor som bedrivs av de tre enskilda sjuksköterskeskolorna — Sophiahemmets, Röda korsets och Ersta diakonisällskaps sjuksköterskeskolor i Stockholm.

De nämnda tre sjuksköterskeskolorna har en lång utbildningstradition. De svarar f. n. för 48 % av den totala antagningskapaciteten på sjuksköterskelinjen i Stockholms län. Enligt kommittén har samtliga de tre enskilda skolorna ett större antal sökande per antagningsplats än riksgenomsnittet.

Skolornas ställning som enskilda har vid skilda tillfällen behandlats sedan 1960-talet av såväl regering som riksdag. Huvudmannaskapskommittén har redogjort härför. I samband med förberedelserna för prop. 1968: 66 om vidareutbildning av sjuksköterskor hölls år 1968 överläggningar mellan företrädare för staten, de båda kommunförbunden samt Stockholms stad och Göteborgs stad. Överläggningarna resulterade bl. a. i att statsbidrag för grundutbildning av sjuksköterskor vid de nyssnämnda skolorna skulle utgå enligt samma grunder som för motsvarande kommunala utbildning. Bidraget skulle betalas direkt till Stockholms läns landstingskommun, som även skulle svara för driftunderskottet vid resp. skola. Det förutsattes vidare att skolorna skulle överföras till landstingskommunal huvudman så snart förutsättningar härför förelåg. Dessa regler för finansiering av skolornas verksamhet gäller fortfarande. Såsom kommittén även har erinrat om har regering och riksdag i samband med beslut om statsbidrag föreskrivit att högskoleförordningen (1977:263) skall tillämpas på motsvarande sätt som för övrig sjuksköterskeutbildning.

Utbildningen vid de tre sjuksköterskeskolorna följer de av SÖ och UHÅ fastställda utbildningsplanerna för sjuksköterskelinjen. Detta krävs bl. a. för att de som utexamineras från dessa skolor skall kunna få legitimation av socialstyrelsen.

Kommittén konstaterar att möjligheterna att vidareutveckla och förbättra utbildningen enligt riktlinjerna för de riksdagsbeslut som rör kommunal högskoleutbildning och på sikt även enligt grunderna för högskolereformen

ökar vid ett enhetligt huvudmannaskap för vårdutbildningarna. Efter sina överväganden har kommittén stannat för att föreslå att huvudmannaskapet för Ersta, Röda korsets och Sophiahemmets sjuksköterskeskolor överförs till Stockholms läns landstingskommun i ett alternativ med fortsatt kommunal högskoleutbildning. Kommittén var dock inte enig. Två ledamöter reserverade sig mot förslaget.

Flertalet remissinstanser, däribland socialstyrelsen, SÖ, RRV, SACO/SR samt de tre berörda enskilda sjuksköterskeskolorna avstyrker utredningens förslag och förordar att skolorna får behålla sin ställning som enskilda. UHÄ anser att frågan om huvudmannaskapet är av underordnad betydelse så länge det finns garantier för att utbildningen vid skolorna planeringsmässigt samordnas med sjuksköterskeutbildningen i övrigt. Endast LO och Landstingsförbundet har tillstyrkt kommitténs förslag. Landstingsförbundets styrelse är dock inte enig i sin uppfattning.

För egen del får jag anföra följande.

Av remissinstansernas yttranden fäster jag särskild vikt vid de berörda skolornas egna synpunkter. Styrelserna för såväl Ersta diakonisällskap, Röda korsets sjuksköterskeskola som Sophiahemmet motsätter sig bestämt en förändring av huvudmannaskapet. Styrelserna menar att ingenting kommer att vinnas vid en kommunalisering, varken i utbildningens kvalitet eller i ekonomiskt hänseende.

Med hänsyn till den starka remissopinionen mot en kommunalisering är jag inte beredd att biträda kommitténs förslag. Jag har härvid även noterat att Stockholms läns landstingskommun, som ju har det ekonomiska ansvaret för utbildningen, ännu inte har tagit ställning till en kommunalisering.

Jag förutsätter att utbildningen vid de tre enskilda skolorna även fortsättningsvis samordnas med övrig motsvarande utbildning inom Stockholms läns landstingskommun vad gäller planering av utbildningens innehåll, dimensionering, praktikplatsbehov m. m. Vidare bör studerande alltså antas på samma sätt som till sjuksköterskeutbildningen i övrigt.

F. n. bedrivs endast grundutbildning för sjuksköterskor vid stiftelseskolorna. Enligt min uppfattning bör även påbyggnadslinjer kunna anordnas där. Till Röda korsets sjuksköterskeskola har landstinget redan idag förlagt viss vidareutbildning av sjuksköterskor. Ett sådant samarbete bör kunna utvecklas vidare av utbildningshuvudmännen.

Den kommunala högskoleutbildningen står under tillsyn av SÖ. Jag kommer i det följande att föreslå att det totala tillsynsansvaret för kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn förutom vad gäller vissa tjänsteorganisatoriska frågor skall åvila UHÄ. Som en följd härav bör även den sjuksköterskeutbildning som bedrivs vid de tre här berörda skolorna ställas under UHÄ:s tillsyn.

2.1.3 Kommunal laboratorieassistentutbildning

Laboratorieassistentlinjen finns på 14 orter. Linjen är uppdelad på fem grenar. På alla orter utom tre drivs utbildningen i landstingskommunal regi eller motsvarande. I Uppsala, Linköping och Lund är utbildningen däremot inordnad i den kommunala skolorganisationen.

Kommittén redovisar i utredningen synpunkter från företrädare för laboratorieassistentutbildningen i Uppsala, Linköping och Lund. Inte någon av de berörda skolstyrelserna har motsatt sig att utbildningen förs över till ett landstingskommunalt huvudmannaskap. Vidare konstateras att det är administrativt betungande för berörda kommuner att driva denna enda högskoleutbildning, som till stora delar har ett annat regelsystem än övrig kommunal utbildning.

Enligt kommitténs mening talar övervägande skäl för att de nu kommunala laboratorieassistentutbildningarna förs över till landstingskommunalt huvudmannaskap i ett alternativ med fortsatt kommunalt huvudmannaskap för delar av högskoleutbildningen.

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag.

Landstingsförbundet har i sitt remissyttrande framhållit att förbundet är berett att medverka till att underlätta en sådan förändring av huvudmannaskapet för laboratorieassistentlinjen. UHÄ framhåller att tidpunkten för genomförandet måste anpassas till lokal- och lärarförhållandena på de olika orterna.

Jag anser för egen del att kommittén har redovisat övertygande skäl till ett förändrat huvudmannaskap för den laboratorieassistentutbildning som nu har kommunalt sådant. Jag har nyss förordat ett fortsatt landstingskommunalt huvudmannaskap för den vårdutbildning inom högskolan som nu anordnas av landstingskommunerna. Utbildning till laboratorieassistent kommer därigenom att på övriga orter även i fortsättningen att anordnas av landstingskommunerna. Med hänsyn härtill förordar jag att den utbildning till laboratorieassistent i Uppsala, Linköping och Lund som nu anordnas av kommuner förs över till resp. landstingskommun. Det ankommer på berörda huvudmän att träffa avtal i denna fråga. Om mina förslag i det följande beträffande tjänsten genomförs, ankommer det även på dessa huvudmän att med företrädare för personalorganisationerna träffa avtal om kommunalt reglerade tjänster för lärare och skolledare inom berörda utbildningar. Jag utgår emellertid från att överföringen bör kunna påbörjas samtidigt som den nya studieorganisationen för vårdutbildningen införs. Jag förutsätter också att det förändrade huvudmannaskapet inte skall medföra någon kostnadsökning för staten.

2.1.4 Statlig sjukgymnastutbildning

Sjukgymnastlinjen bedrivs i såväl statlig som landstingskommunal regi.

Vård 77 fick i uppdrag att pröva frågan om enhetligt huvudmannaskap för sjukgymnastlinjen. I betänkandet (SOU 1978: 50) Ny vårdutbildning

presenterades olika lösningar av huvudmannaskapet. I avvaktan på resultaten av arbetet inom den då aviserade utredningen rörande huvudmannaskapsfrågan för bl. a. samtliga kommunala vårdutbildningar inom högskolan fann Vård 77 ingen anledning att föreslå några förändringar av huvudmannaskapet för sjukgymnastlinjen. Varken regeringen eller riksdagen hade någon erinran mot denna ståndpunkt.

Riksdagen har fattat ett principbeslut om att inom ramen för en ny rehabiliteringslinje samordna sjukgymnast- och arbetsterapeututbildningarna (prop. 1978/79: 197, UbU 1979/80: 7, rskr 1979/80: 100). Kommittén hänvisar till detta beslut och till regeringens uttalanden i samband med uppdrag till UHÄ år 1979 rörande utbyggnad av sjukgymnastutbildningen om att denna, i avvaktan på ställningstaganden till förslagen från huvudmannaskapskommittén, bör ske i landstingskommunal regi. Kommittén har bl. a. mot denna bakgrund funnit skäl att behandla frågan om sjukgymnastutbildning i det alternativ som avser en bibehållen kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn.

Sjukgymnastutbildningen omfattar 100 poäng och innehåller såväl betendevetenskapliga som medicinska ämnen. De mest omfattande är sjukgymnastik och rörelseterapins klinik/fysikalisk medicin. I samband med högskolereformen tillfördes utbildningen ett nytt ämne, omvårdnadskunskap. Vidare skapades bl. a. studieorganisatoriska förutsättningar för samordning med arbetsterapeutlinjen. Utöver behovet av samverkan med arbetsterapeututbildningen betonas ibland betydelsen av kontakt med läkarutbildningen. Kommittén konstaterar dock att någon organisatorisk samverkan med läkarlinjen inte finns. Däremot förekommer att de båda utbildningarna utbyter lärare och utnyttjar samma institutionella resurser.

Enligt huvudmannaskapskommitténs uppfattning bör i första hand en organisatorisk samordning med övriga korta vårdutbildningar på resp. ort eftersträvas. Starka skäl talar, enligt kommittén, för att vårdutbildningarna får en innehållsmässig och organisatorisk samordning och därmed ett enhetligt huvudmannaskap. Kommittén föreslår därför att sjukgymnastutbildningen vid karolinska institutet och universitetet i Lund förs över till Stockholms läns landstingskommun resp. Malmöhus läns landstingskommun vid ett alternativ med bibehållen kommunal högskoleutbildning.

Majoriteten av remissinstanserna avstyrker kommitténs förslag om kommunalisering av sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund. Endast LO har tillstyrkt förslaget. Några remissinstanser framhåller att ytterligare utredning krävs för att man skall kunna ta ställning i frågan. UHÄ har i skrivelse den 28 september 1981 redovisat sitt uppdrag om studieorganisation m. m. för rehabiliteringslinjen. Däri förordar UHÄ i princip ett landstingskommunalt huvudmannaskap för rehabiliteringslinjen. Med hänsyn till de särskilda förhållandena i Stockholm och Lund förordar emellertid UHÄ att det statliga huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningen på dessa orter bevaras så att rehabiliteringslinjen får delat huvudmanna-

skap under en femårig försöksverksamhet. Härvid förutsätter UHÄ att linjens båda varianter hålls samman av en gemensam linjenämnd på resp. ort.

För egen del får jag anföra följande.

Principiella skäl talar för kommitténs förslag om en organisatorisk samordning av sjukgymnastutbildningen med den kommunala vårdutbildningen på resp. ort. Arbetsterapeuter och sjukgymnaster arbetar tillsammans med andra yrkesgrupper med rehabilitering av patienter. Jag har tidigare betonat behovet av en samordning mellan de båda utbildningarna. Detta behov utgjorde t. ex. grunden till mina förslag om en rehabiliteringslinje.

En viktig fråga är hur val av huvudmannaskap för utbildningar påverkar möjligheterna att få tillgång till medicinsk sakkunskap i undervisningen. Kommittén har konstaterat att oavsett huvudmannaskap är det på samtliga orter sörjt för en samordning av de medicinska inslagen i utbildningen och en anknytning av utbildningen till medicinsk utbildning och forskning. För undervisningen svarar till stor del läkare med specialistkompetens. Omfattningen av den läkarledda undervisningen regleras inte i utbildningsplanerna, men har i praktiken kommit att bestämmas av gängse utbildningstradition. Utredningen har visat att utbildningen fungerar väl och på ett likartat sätt på samtliga utbildningsorter oberoende av huvudmannaskap. Inte heller Vård 77 fann, som jag har nämnt, någon grund för att uttala förord för stat eller kommun som lämpligaste huvudman.

Karolinska institutet och universitetet i Lund förordar ett fortsatt statligt huvudmannaskap på resp. ort. Från båda utbildningsanordnarna har uttryckts en vilja att t. ex. genom avtal underlätta den erforderliga samordningen med i första hand arbetsterapeututbildningen.

För egen del instämmer jag i Landstingsförbundets uppfattning att frågan om huvudmannaskapet för den statliga sjukgymnastutbildningen närmast är av ekonomisk och praktisk natur. Jag har mot denna bakgrund tagit stor hänsyn till remissinstansernas bedömningar i frågan. Med tanke på de särskilda förhållanden som råder beträffande sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund förordar jag därför att rehabiliteringslinjen på dessa orter får ett delat huvudmannaskap. Detta medför bl. a. att tjänsterna som lärare och skolledare inom sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund alltjämt kommer att vara statliga.

Enligt min uppfattning är det emellertid viktigt att en samordning mellan arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningarna eftersträvas för att kunna uppfylla målen för en sammanhållen rehabiliteringslinje. Kommittén pekar på, att sjukgymnastutbildningen på dessa orter riskerar att bli isolerad från arbetsterapeututbildningen och övrig kommunal högskoleutbildning. Enligt min mening bör en successivt uppbyggd samverkan mellan huvudmännen undanröja dessa farhågor. Jag förutsätter att karolinska institutet och universitetet i Lund kommer att arbeta för att rehabiliteringslinjen kommer att utformas och utvecklas på motsvarande sätt i Stockholm och Lund som på övriga orter.

2.2 Frågor om statsbidrag, tjänsteorganisation och resurssamband med gymnasieskolan m. m.

2.2.1 Nuvarande ordning

De nuvarande reglerna rörande organisation och statsbidrag innebär att man skiljer mellan två kategorier av kommunal högskoleutbildning, nämligen kommunal högskoleutbildning med statligt reglerade lärartjänster och kommunal högskoleutbildning som inte har sådana lärartjänster. Med statligt reglerad tjänst avses tjänst för vilken avlöningsförmånerna fastställs under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Till den första kategorien, *alltså kommunal högskoleutbildning med statligt reglerade lärartjänster*, hör sådan kommunal högskoleutbildning som inte utgör sjuksköterskeutbildning.

I regelsystemet för den första kategorien är sambandet med gymnasieskolan framträdande. Enligt 23 kap. 5 § högskoleförordningen (1977:263) skall sådan kommunal högskoleutbildning anordnas vid skolenheter med gymnasieskola, om inte regeringen för visst fall bestämmer annat. Till denna bestämmelse anknyter andra föreskrifter om samband med gymnasieskolan i högskoleförordningen och skolförordningen (1971:235). Omfattningen av en kommuns eller landstingskommuns skolväsende skall enligt 1 kap. 7 § skolförordningen i regel beräknas enligt ett poängsystem i vilket ingår kommunal högskoleutbildning som inte utgör sjuksköterskeutbildning. Poängsystemet har enligt andra föreskrifter i skolförordningen och högskoleförordningen betydelse vid tillämpningen av föreskrifter om underlag för tjänster som skolchef och föreskrifter om skolledningens organisation och skolledares undervisningsskyldighet vid skolenhet med gymnasieskola. Enligt högskoleförordningen har nämligen såväl skolchef och biträdande skoldirektör som rektor, biträdande rektor och studierektor vid skolenhet med gymnasieskola uppgifter även inom kommunal högskoleutbildning av detta slag. Härtill kommer att undervisningen inom sådan kommunal högskoleutbildning skall fullgöras av lärare vid kommunens eller landstingskommunens gymnasieskola. Den nu berörda kommunala högskoleutbildningen har således inte något eget tjänstesystem för vare sig skolledare eller lärare.

Statsbidrag till kostnaderna för tjänstgöring av rektorer, biträdande skolledare och lärare inom kommunal högskoleutbildning som inte utgör sjuksköterskeutbildning utgår enligt väsentligen samma regler som gäller för gymnasieskolan. Detta innebär bl. a. att 98 procent av lönekostnaden f. n. täcks av statsbidrag. Underlaget för lärartjänstgöring inom högskoleutbildningen och därmed för statsbidrag till motsvarande kostnader beror på timramar som regeringen fastställer. Timramarna för grupper om normalt 16 eller 30 studerande har framräknats utifrån de tim- och kursplaner för strikt definierade ämnen som fanns för berörda utbildningar innan de år

1977 överfördes till högskoleorganisationen. Statsbidrag som avser utbildning på allmän utbildningslinje eller påbyggnadslinje administreras av skolöverstyrelsen. För lokala och individuella utbildningslinjer och enstaka kurser utgår statsbidrag enligt motsvarande beräkningsgrunder efter beslut av regionstyrelse.

Kommunal högskoleutbildning som utgör sjuksköterskeutbildning har såsom nämnts inte statligt reglerade lärartjänster. För sådan utbildning finns vad gäller regelsystemet endast på någon enstaka punkt samband med gymnasieskolan. Sjuksköterskeutbildning skall enligt högskoleförordningen förläggas till särskild skolenhet. Skolöverstyrelsen får dock under vissa omständigheter medge att sjuksköterskeutbildning förläggas till skolenhet med gymnasieskola. I ett sådant fall är rektor för skolenheten tillika rektor för sjuksköterskeutbildningen.

Till skillnad från det kostnadsrelaterade statsbidraget till annan kommunal högskoleutbildning är statsbidraget till sjuksköterskeutbildningen enhetsrelaterat. Statsbidrag till utbildning på sjuksköterskelinjen och påbyggnadslinjer för utbildning av sjuksköterskor utgår med vissa belopp för varje studerandegrupp och termin. Skolöverstyrelsen handhar administrationen. För lokala och individuella utbildningslinjer och enstaka kurser inom sjuksköterskeutbildningen utgår statsbidrag enligt beslut av regionstyrelsen, som beräknar bidragen med utgångspunkt i de grunder som gäller för närmast motsvarande utbildning på allmän utbildningslinje eller påbyggnadslinje.

2.2.2 Statsbidrag vid fortsatt kommunalt huvudmannaskap

Från framför allt företrädare för den kommunala högskoleutbildningen har riktats kritik mot det nuvarande systemet med statligt reglerade tjänster och statsbidraget för lärarlöner. Kritiken avser främst den begränsade frihet som systemet medför.

Enligt sina direktiv skulle huvudmannaskapskommittén ge förslag till ett nytt statsbidragssystem vid ett alternativ med bibehållet kommunalt huvudmannaskap för delar av högskoleutbildningen.

I likhet med vad LÄTU har föreslagit i sitt betänkande (SOU 1980: 3) Lärare i högskolan finner huvudmannaskapskommittén det angeläget att ett enhetsrelaterat statsbidrag införs för all kommunal högskoleutbildning. Kommittén avser med detta ett bidragssystem per utnyttjad terminsstudieplats och utbildningslinje. Bidraget bör beräknas på antalet studerande exempelvis per den 1 oktober resp. den 1 mars. Vidare föreslår kommittén att bidraget skall följa kostnadsutvecklingen. Bidraget bör vid terminens slut utbetalas av myndighet inom högskolan.

För att få ett enhetsrelaterat statsbidragssystem har kommittén räknat om de statsbidrag, som f.n. utgår till berörda linjer genom beräkning av timmar, till ett bidrag per studerande. Kommittén har redovisat en beräkning av skillnaden mellan vad resp. huvudman får i statsbidrag enligt

nuvarande bidragsbestämmelser och vad en bidragsmodell med ett schablonbelopp per termin och studerande skulle ge. Kommittén konstaterar att skillnaderna jämfört med nuvarande system är anmärkningsvärt små. Vid ett införande av ett schabloniserat bidragssystem bör det dock, enligt kommitténs uppfattning, vara möjligt att övergångsvis göra vissa modifieringar i syfte att mildra vissa omfördelningseffekter. Detta kan t. ex. ske i form av en utjämningspost som står till UHÄ:s förfogande.

I ett alternativ med bibehållen kommunal högskoleutbildning tillstyrker samtliga remissinstanser som yttrat sig i statsbidragsfrågan ett enhetsrelaterat schablonbidrag. Jag vill nämna bl. a. RRV, SÖ, UHÄ, SFS, Landsförbundet, LO och SACO/SR.

För egen del vill jag anföra följande.

Min utgångspunkt för de förslag jag här lägger fram rörande bl. a. statsbidrag till kommunal högskoleutbildning är främst att söka skapa lika goda förutsättningar för den kommunala delen av högskolan att utvecklas som för den statliga.

De områden som berörda utredningar, myndigheter och organisationer anser mest angelägna att förändra är formerna för statsbidrag och lärartjänstorganisationen inom den kommunala högskoleutbildningen. Många hävdar att en förändring av dessa båda områden är en förutsättning för att man skall kunna genomföra den av riksdagen beslutade nya studieorganisationen.

Ett nytt statsbidragssystem bör enligt min mening vara enhetligt och lätthanterligt. Bidragssystemet bör också medge största möjliga frihet för den som förfogar över resurserna.

Högskolereformen har medfört ett vidgat lokalt ansvar för utbildningens utformning. Den centrala styrningen sker genom utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer. Dessa binder inte den lokala utformningen av utbildningen genom angivande av timantal och gruppstorlekar m. m. Huvudmannaskapskommittén menar att det inte är rimligt att statsbidragets utformning skall motverka en sådan utveckling. Jag delar helt denna uppfattning. Riksdagens beslut om att en ny studieorganisation för vissa delar av vårdutbildningarna i högskolan skall införas den 1 juli 1982 förutsätter också en förändring av bidragssystemen. Riksdagsbeslutet innebär nämligen att det inom en och samma utbildningslinje – hälso- och sjukvårdslinjen – och t. o. m. inom samma variant – operationssjukvård – kommer att ingå utbildningar som för närvarande har olika bidragssystem.

Kommittén har som jag har nämnt föreslagit ett s. k. enhetsrelaterat bidragssystem beräknat på ett bidrag per studerande och linje. Jag vill gå ett steg längre. Jag kommer även i det följande att föreslå en förändrad beslutsordning för dimensionering och lokalisering av kommunal högskoleutbildning. Förslaget innebär att riksdagen skall fastställa dimensionering och lokalisering av samtliga allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer i högskolan. Därmed uppnås en större likhet mellan statlig och

kommunal högskoleutbildning. Även bidragssystemet bör utformas så att det medger lika lokal handlingsfrihet inom de båda delarna av högskolan. Därmed främjas enligt min mening också samverkan mellan statlig och kommunal högskola.

Enligt min mening bör nya regler om statsbidrag införas för kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn fr.o.m. den 1 juli 1982. Genom ändringarna bör en frikoppling ske från gymnasieskolans statsbidragssystem. Bl.a. med hänsyn till dessa ändringar bör också reglerna om organisatoriska samband med gymnasieskolan ändras vilket jag ämnar behandla i ett senare avsnitt.

Jag behandlar först statsbidraget till kommunernas och landstingskommunernas kommunala högskoleutbildning på allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom vårdsektorn.

Enligt min mening bör i princip samtliga bidrag som nu utgår till dessa utbildningar upphöra i sin nuvarande form. I stället bör varje kommun eller landstingskommun för dessa utbildningar få ett samlat schablonbidrag. Jag kommer i det följande att föreslå att riksdagen skall fastställa planeringsramar per utbildningslinje och kommun eller landstingskommun. Riksdagen bör samtidigt med utgångspunkt i dimensioneringsbeslutet bestämma schablonbidragets storlek. Vid beräkningen bör tills vidare följande belopp gälla som riktpunkter. Beloppen har räknats fram på grundval av storleken av de bidrag som föreslås upphöra i sin nuvarande form.

Vid beräkningen av bidraget bör staten tills vidare utgå från följande normer:

<i>Grupp 1</i>	<i>Bidrag (kr.) per termin, linje och studerande</i>
Hälso- och sjukvårdslinjen Sociala servicelinjen Påbyggnadslinje för sjuksköterskor Påbyggnadslinje i blodgruppsserologi	4 000 kr.
<i>Grupp 2</i>	
Hörselvårdslinjen Tandhygienistlinjen Påbyggnadslinje i klinisk cytologi	6 000 kr.
<i>Grupp 3</i>	
Påbyggnadslinje i ortoptik Rehabiliteringslinjen Medicinska servicelinjen	8 000 kr.

Med hänsyn till vad jag kommer att föreslå i det följande om centralt myndighetsansvar bör UHÄ handha administration och utbetalning av schablonbidragen.

I princip bör bidrag utgå endast för platser som tas i anspråk. Vissa undantag kan dock behöva göras. Det bör ankomma på regeringen att utfärda bestämmelser härför.

Jag kommer senare denna dag att behandla bidragsberäkningarna. I budgetpropositionen för budgetåret 1982/83 kommer jag att redovisa de totala statsbidragen till samtliga landstingskommuner och kommuner för vårdutbildning inom högskolan. Jag avser att i samband med regleringsbrevet för budgetåret 1982/83 återkomma till regeringen med förslag till en fördelning av schablonbidragen per landstingskommun och kommun. I likhet med kommittén föreslår jag att en särskild anslagspost om 5 milj. kr. ställs till regeringens disposition i samband med övergången till ett nytt statsbidragssystem. För följande år avser jag att i budgetpropositionen redovisa schablonbidragen för varje landstingskommun och kommun. Jag kommer vidare i budgetpropositionen att föreslå regeringen att 80 procent mot nuvarande 98 procent av i och för sig gällande bidragsbelopp skall betalas ut till kommuner och landstingskommuner för vårdutbildning som anordnas inom högskolan.

Statsbidrag till lokala och individuella linjer och enstaka kurser inom vårdsektorn bör beslutas av regionstyrelserna, som också bör betala ut bidragen. Bidragen bör beräknas med utgångspunkt i de principer som tillämpas för beräkning av schablonbidrag för vårdsektorn. Det bör ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att avgöra vilka närmare regler som skall gälla.

Den kommunala och landstingskommunala högskoleutbildningen på allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer utanför vårdsektorn är av jämförelsevis liten omfattning. Dessa utbildningar ingår inte i det förslag som jag i det följande lägger fram om dimensionering och lokalisering av kommunal högskoleutbildning. Frånsett den landstingskommunala utbildningen på musiklärarlinjen, för vilken särskilda regler gäller enligt avtal, bör nuvarande statsbidragsregler övergångsvis gälla för utbildningar utanför vårdsektorn. Jag avser att i denna fråga återkomma med förslag som regeringen kan förelägga riksdagen i samband med överväganden om det fortsatta huvudmannaskapet för berörda utbildningar.

Det främsta syftet med en övergång till ett schabloniserat statsbidragssystem är att huvudmannen skall få stor frihet att avgöra hur bidraget skall användas för de utbildningar och studerandeplatser som bidraget är avsett för. Det innebär t. ex. att regeringen inte längre skall fastställa timramar. Därmed upphör också grunden för de nuvarande reglerna om organisatoriska samband med gymnasieskolan.

I fråga om det hittills gällande systemet med statsbidrag till kommunal högskoleutbildning ankommer det på regeringen att meddela bestämmelser om avveckling och utbetalning av retroaktiva bidrag.

2.2.3 Tjänsteorganisation vid fortsatt kommunalt huvudmannaskap

2.2.3.1 Utgångspunkter

Som framgått av min tidigare redovisning finns ett samband mellan statsbidragssystem och tjänsteorganisation inom den kommunala högskoleutbildningen. Mitt förslag till nytt statsbidragssystem för kommunal högskoleutbildning avser vårdsektorn. Även mina överväganden och förslag rörande tjänsteorganisatoriska förändringar avser vårdsektorn. För kommunal högskoleutbildning utanför denna sektor – som avser endast få utbildningar – bör nuvarande regler gälla fortsättningsvis i fråga om såväl statsbidrag som tjänsteorganisation.

Jag redovisar mina överväganden och förslag efter samråd med statsrådet Tillander såvitt gäller frågor som har samband med gymnasieskolan eller skolväsendet i övrigt.

Utgångspunkten för mina överväganden är att det nya statsbidragssystemet för vårdsektorn skall leda till att högskolan frikopplas från gymnasieskolan när det gäller tjänsteorganisatoriska frågor. De tjänsteorganisatoriska förändringarna bör liksom det nya statsbidragssystemet gälla från den 1 juli 1982. Dock bör en övergångsperiod om tre år gälla. Jag redovisar detta närmare i det följande.

2.2.3.2 Förläggning till skolenhet med gymnasieskola

Sådan kommunal högskoleutbildning som inte utgör sjuksköterskeutbildning skall enligt 23 kap. 5 § högskoleförordningen anordnas vid en eller flera skolenheter med gymnasieskola i kommunen eller landstingskommunen, om inte regeringen för visst fall bestämmer annat. Sjuksköterskeutbildning däremot skall enligt huvudregeln i 24 kap. 4 § högskoleförordningen förläggas till särskild skolenhet. Skolöverstyrelsen får dock medge att sjuksköterskeutbildning förläggs till skolenhet med gymnasieskola, om skolenheten omfattar annan vårdyrkesutbildning inom den kommunala högskoleutbildningen eller gymnasieskolan.

Enligt min mening bör det för vårdsektorn inom den kommunala högskolan i fortsättningen inte finnas regler som påbjuder eller förbjuder att utbildningen förläggs till skolenhet med gymnasieskola. Denna ståndpunkt sammanhänger med mina ställningstaganden i fråga om skolledare och lärare. Jag hänvisar till vad jag kommer att anföra i det följande.

2.2.3.3 Skolledare och skolpoäng

Enligt nuvarande regler skall omfattningen av en kommuns eller landstingskommuns skolväsende i regel beräknas enligt ett poängsystem i vilket ingår kommunal högskoleutbildning som inte utgör sjuksköterskeutbildning. Poängsystemet har enligt föreskrifter i skolförordningen och högskoleförordningen betydelse vid tillämpningen av föreskrifter om underlag för tjänster som skolchef och föreskrifter om skolledningens organisation och

skolledares undervisningsskyldighet vid skolenhet med gymnasieskola. Detta sammanhänger med att såväl skolchef och biträdande skoldirektör som rektor, biträdande rektor och studierektor vid skolenhet med gymnasieskola har uppgifter även inom kommunal högskoleutbildning av detta slag.

För sjuksköterskeutbildningens del finns endast en föreskrift om att det för sådan utbildning skall finnas en rektor. Om skolöverstyrelsen har medgett att utbildningen förläggs till skolenhet med gymnasieskola är rektor för skolenheten tillika rektor för sjuksköterskeutbildningen.

I mitt förslag till nytt statsbidragssystem inryms även bidrag till skolledande uppgifter. Enligt min mening bör det i fråga om skolledningen inom vårdsektorn finnas endast vissa grundläggande föreskrifter om att det skall finnas en rektor och att rektor och biträdande skolledare vid skolenhet med gymnasieskola under vissa förutsättningar skall fullgöra motsvarande uppgifter även inom den kommunala högskoleutbildningens vårdsektor, om huvudmannen så bestämmer. Ingen av de kommunala högskoleutbildningarna inom vårdsektorn bör i fortsättningen ingå i beräkningen av skolpoäng såsom underlag för tjänster som skolledare eller biträdande skolledare. Vad gäller skolchef och biträdande skoldirektör – vilka förekommer endast i kommuner – bör dessa i fortsättningen inte ha några författningsreglerade uppgifter i fråga om den kommunala högskoleutbildningens vårdsektor. När det gäller rektor och biträdande skolledare bör utgångspunkten vara att huvudmannen med hjälp av schablonbidraget för dessa funktioner anställer personer på kommunalt reglerade tjänster. Nu berörda utbildningar bör alltså inte ingå i poängberäkningen för de statligt reglerade tjänsterna vid skolenheter med gymnasieskola. I vissa fall kan emellertid praktiska skäl tala för att rektor eller biträdande skolledare vid en sådan skolenhet ges uppgifter även inom den kommunala högskoleutbildningens vårdsektor. Huvudmannen bör då under vissa förutsättningar få besluta om detta. Därvid bör statsbidrag enligt reglerna för gymnasieskolan utgå endast för den del av rektors eller biträdande skolledares tjänstgöring som hänför sig till gymnasieskolan. Det bör ankomma på regeringen att avgöra vilka föreskrifter som behövs för det system som jag här har förordat.

2.2.3.4 Lärare

För sammanhangets skull lämnar jag inledningsvis här en kort redovisning av gällande bestämmelser. Som tidigare har nämnts finns f. n. inom vårdsektorn dels kommunalt reglerade tjänster som lärare hos landstingskommunerna och vissa kommuner, dels statligt reglerade tjänster som lärare i gymnasieskolan med tjänstgöring inom högskolan.

Bestämmelser om lärare finns i högskoleförordningen (1977: 263), i skolförordningen (1971: 235) och i kollektivavtal.

Lärare i sådan kommunal högskoleutbildning som inte är sjuksköterske-

utbildning skall enligt högskoleförordningen vara anställda vid gymnasieskolan på statligt reglerade lärartjänster. Detta gäller även om tjänstgöringen endast omfattar undervisning inom högskoleutbildning. Dessa tjänster innefattar en undervisningsskyldighet uttryckt i antal timmar per vecka. Enligt gällande avtal är undervisningsskyldigheten knuten till det ämne eller de ämnen läraren undervisar i.

Vissa lärare med statligt reglerade tjänster har möjlighet att i sin tjänst räkna in praktisk undervisning i sådana fall där huvudmannen anser det önskvärt och praktiskt möjligt. Bestämmelser om detta finns i förordningen (SÖ-FS 1980: 159) om rätt för vårdlärare att fullgöra viss undervisning i gymnasieskolan och kommunal högskoleutbildning, m. m.

Dessa lärare åtnjuter ferier.

I fråga om åligganden för lärare m. m. meddelas bestämmelser i 23 kap. högskoleförordningen.

För de statligt reglerade tjänsterna finns bestämmelser i fråga om behörighet i skolförordningen (1971: 235).

I fråga om tillsättning av tjänster som lärare och besvär över beslut om tillsättning gäller reglerna i skolförordningen.

Enligt vad jag har erfarit finns det f. n. ca 200 statligt reglerade heltidstjänster för lärare med tjänstgöring inom kommunal högskoleutbildning.

Enligt högskoleförordningen får för sådan kommunal högskoleutbildning som inte är sjuksköterskeutbildning finnas huvudlärare. Denne är huvudlärare vid gymnasieskolan och verksamhetsområdet kan omfatta antingen både ämnen i gymnasieskolan och kommunal högskoleutbildning eller enbart ett eller flera utbildningsmoment i högskoleutbildningen. Inbyggd utbildning omfattas inte av dessa bestämmelser.

För de kommunalt reglerade tjänsterna gäller inte några behörighetsvillkor. I fråga om tillsättande av tjänster gäller de regler som anges i bestämmelser meddelade av vederbörande utbildningshuvudman. Tillsättningsbeslut överklagas hos besvärsnämnd, om sådan finns inrättad, eller genom kommunalbesvär.

Enligt gällande avtal har innehavare av kommunalt reglerad lärartjänst vanligen 40 timmars arbetsvecka samt rätt till semester, inte ferier.

Enligt förordningen (SÖ-FS 1980: 159) om rätt för vårdlärare att fullgöra viss undervisning i gymnasieskolan och kommunal högskoleutbildning, m. m. får ifrågavarande lärare inom ramen för sin tjänst även fullgöra sådan teoretisk undervisning som vanligen ankommer på innehavare av statligt reglerad lärartjänst i gymnasieskolan.

Vårdutbildningarna inom den kommunala högskolan har utvecklats ur gymnasieskolans utbildningar samt ur sjuksköterskeutbildningen. Fortfarande styr de för gymnasieskolan gällande reglerna den lokala skolenhetens organisation, skolledningens utformning och lärarnas tjänste- och arbetsorganisation. Flera företrädare för denna del av högskolan har, som jag tidigare har nämnt, framhållit att en ny lärartjänstorganisation utgör en

väsentlig förutsättning för att den av riksdagen beslutade nya studieorganisationen skall kunna genomföras fullt ut. De nu gällande reglerna innebär bl. a. att det för lärare inom en och samma utbildningslinje kan gälla olika regler i fråga om daglig tjänstgöringstid och semester. Den för utbildningen vitala integrationen mellan teori och praktik samt tjänstgöring i lärarlag försvåras avsevärt. Den mångsidiga användbarhet som måste känneteckna läraren i högskolan kan inte uppnås med nuvarande anknytning till gymnasieskolans regelsystem. Undervisningsskyldigheten uttryckt i ett visst antal veckotimmar är en formell reglering som nu ofta får en styrande effekt på arbetsformerna i utbildningen och karaktären av lärarnas arbetsuppgifter.

LÄTU föreslår att särskilda tjänster som lärare inom kommunal högskoleutbildning inrättas för all högskoleutbildning som bedrivs med kommunalt huvudmannaskap inom sektorn för utbildning för vårdyrken. Remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag.

För egen del har jag tidigare tagit ställning för ett fortsatt landstingskommunalt huvudmannaskap. Ett avgörande skäl för detta beslut var bl. a. att landstingskommunerna förklarat sig beredda att medverka till en fortsatt utveckling av de aktuella utbildningarna i enlighet med principerna för högskolereformen. Jag har vidare framlagt förslag till en ny typ av statsbidrag som är schabloniserat och som inte längre är anknutet till lärartjänster, elevgrupper eller till utbildningens art. En förutsättning för att statsbidrag skall utgå till den kommunala högskoleutbildningen är dock att huvudmännen anordnar utbildningen och inrättar tjänster efter utbildningens behov. Det finns därmed inte skäl att behålla de nuvarande reglerna om att undervisning skall fullgöras av lärare i gymnasieskolan. Jag föreslår att huvudmännen i fortsättningen får anställa lärare på kommunalt reglerade tjänster inom hela vårdsektorn av den kommunala högskoleutbildningen. Regering och riksdag bör endast, enligt min uppfattning, ange den nivå på lärarnas kompetens som är erforderlig med hänsyn till målen för utbildningarna i högskolan.

Det kommer självfallet även i fortsättningen att finnas ett behov av att i en del fall kunna låta en vårdlärare som är anställd på en kommunalt reglerad tjänst inom högskolan fullgöra viss tjänstgöring i gymnasieskolan liksom att i en del fall låta en vårdlärare som är anställd på en statligt reglerad tjänst i gymnasieskolan fullgöra viss tjänstgöring inom högskolan. Jag återkommer till dessa frågor i det följande.

I fråga om behörighet till tjänst som lärare i kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn vill jag anföra följande.

För de landstingskommunala lärartjänsterna har saknats bestämmelser om behörighet. Jag anser att detta har varit en nackdel.

Det finns nämligen starka skäl att värna om kraven på lärarnas kompetens i högskolan med hänsyn till kvaliteten på undervisningen. En utgångspunkt för kraven på lärarnas behörighet är innehållet i lärartjänsten och de åligganden som skall vara knutna till dem.

LÄTU föreslår att för behörighet till tjänst som lärare i kommunal högskoleutbildning skall krävas dels genomgången grundläggande högskoleutbildning, dels genomgången praktisk pedagogisk utbildning.

Remissinstanserna är i princip positiva till detta förslag. SÖ framhåller dock att möjlighet till dispens måste finnas, eftersom det föreligger brist på utbildade vårdlärare.

För min del anser jag att LÄTU:s förslag bör kunna ligga till grund för kompetenskraven för lärare inom kommunal högskoleutbildning. Jag förordar därför att regler om behörighet till tjänst som lärare i kommunal högskoleutbildning utformas i enlighet med LÄTU:s förslag genom föreskrifter som regeringen meddelar. Genom sådana föreskrifter bör även det behov av dispensmöjligheter, som SÖ har påpekat, tillgodoses.

Jag förordar sålunda att för de kommunalt reglerade tjänster som lärare som utbildningshuvudmännen inrättar skall gälla de angivna behörighetsvillkoren.

LÄTU har föreslagit att tjänsteorganisationen för kommunal högskoleutbildning även skall omfatta en tjänstekategori för vilken krävs viss kompetens för forskning och utvecklingsarbete. Kommittén har benämnt tjänsten FoU-tjänst och angett att syftet med den nya tjänsten skall vara dubbelt, nämligen dels att ansvara för utbildningens forskningsanknytning, dels att utveckla arbetet inom vårdorganisationen.

Flertalet av remissinstanserna tillstyrker att lärartjänster med inriktning på forsknings- och utvecklingsarbete inrättas, även om det finns delade meningar om hur forskningsanknytningen skall organiseras i ett uppbyggnadsskede. SÖ framhåller vikten av en konkret åtgärd för att förankra forsknings- och utvecklingsarbetet inom utbildningsorganisationen. Denna uppfattning delas i huvudsak av UHÄ, Landstingsförbundet och socialstyrelsen.

LÄTU har i fråga om behörighet till FoU-tjänst föreslagit en fri prövning av de sökandes kompetens utifrån fyra, särskilt angivna kriterier, nämligen dels genomgången allmän utbildningslinje, dels utbildning i forskningsmetodik, dels erfarenhet från eget forskningsarbete, dels forskarutbildning med den inriktning tjänsten avser.

Bland remissinstanserna finns olika åsikter i fråga om de föreslagna kompetenskraven. SACO/SR, som ansluter sig till LÄTU:s motiv för att införa FoU-tjänster, framhåller att doktorsexamen eller motsvarande vetenskaplig kompetens bör krävas. Företrädare för utbildningshuvudmännen liksom Landstingsförbundet och socialstyrelsen förutser svårigheter att rekrytera sökande till FoU-tjänsterna redan med de av LÄTU angivna kompetenskraven. Medicinska forskningsrådet anser däremot att kompetenskraven satts för lågt och avstyrker LÄTU:s förslag.

Jag finner för min del att LÄTU:s förslag om särskilda tjänster för forskningsanknytning är väl motiverat. I likhet med bl. a. UHÄ och SÖ vill jag understryka behovet av en tjänstetyp inom den kommunala högskole-

utbildningen som bas för forsknings- och utvecklingsarbetet inom vårdområdet. F. n. sker en successiv uppbyggnad av forskningsanknytande åtgärder på såväl central nivå som på regional och lokal nivå. En snabb utveckling av forskarutbildningen på omvårdnadsområdet har ägt rum, sedan möjligheterna att genomgå forskarutbildning väsentligt förbättrats genom de nya reglerna om behörighet till forskarutbildning som infördes den 1 juli 1979. Jag har också erfarit att flera landstingskommuner själva börjat inrätta särskilda tjänster för forskningsanknytande uppgifter.

Jag finner för min del att kraven på likvärdig kvalitet inom högskolan, både den statliga och den kommunala, bör leda till att tjänster med sådan föreskriven behörighet skall kunna inrättas inom den kommunala högskoleutbildningen. Det bör ankomma på landstingskommunerna att inrätta dessa tjänster. Behörighetskraven bör dock, liksom för övriga lärartjänster, vara reglerade i författning. Jag föreslår att krav på doktorsexamen skall gälla för behörighet till dessa tjänster.

En utveckling har redan påbörjats av flera huvudmän och i takt med att flera doktorander inom bl. a. omvårdnadsforskning avslutar sin nu pågående utbildning kommer flera sökande till tjänsterna att finnas. Jag anser i likhet med Landstingsförbundet att de nya tjänsterna kommer att ge kvinnorna ökade möjligheter att flytta fram sina positioner vad gäller forsknings- och utvecklingsarbete. Eftersom de kommunala högskoleutbildningarna är dominerade av kvinnor anser jag att jämställdheten mellan män och kvinnor inom både högskolans och vårdens områden i väsentlig mån ökar genom att lärartjänster med krav på doktorsexamen inrättas.

Jag har tidigare framhållit att statsbidragen till kommunal högskoleutbildning inte i fortsättningen kommer att vara knutna till lärartjänster, elevgrupperingar eller art av utbildningar. LÄTU har föreslagit att ett särskilt bidrag skall utgå till de s. k. FoU-tjänsterna under de första åren med sammanlagt 5 milj. kr.

Jag har tidigare föreslagit införandet av ett schabloniserat statsbidragssystem för kommunal högskoleutbildning. Jag finner mot denna bakgrund inte anledning för staten att i särskild ordning ge bidrag till kostnaderna för dessa tjänster. Utbildningshuvudmännen har också redan tagit initiativ i avsedd riktning och därmed visat sin beredskap att successivt genomföra högskolereformen inom kommunal högskoleutbildning. Tjänsternas benämning bör fastställas av resp. utbildningshuvudman.

LÄTU framhåller att reglerna för tillsättning av tjänster som lärare bör ges i princip samma utformning som inom den statliga högskolan – med de modifikationer som betingas av att landstingskommuner är huvudmän för utbildningarna. LÄTU föreslår att beslut om tillsättning av lärartjänst meddelas av vederbörande styrelse för den kommunala högskoleutbildningen. Förslag till tillsättningsbeslut skall – enligt LÄTU – avges av en tjänsteförslagsberedning, ett nytt organ.

Remissinstanserna har tillstyrkt LÄTU:s förslag, med undantag av den del som gäller tjänsteförslagsberedningen, vilket helt avstyrks.

För min del finner jag det helt naturligt att styrelsen för den kommunala högskoleutbildningen beslutar om tillsättning av tjänster som lärare. Jag finner inte anledning föreslå att särskilda beredningsorgan inrättas.

LÄTU har föreslagit att besvär över beslut om tillsättning av tjänst som lärare skall kunna anföras hos UHÄ. Förslaget avstyrks av Landstingsförbundet. Svenska kommunförbundet är tveksam till en sådan ordning, medan UHÄ tillstyrker förslaget.

För min del anser jag att besvär över beslut om tillsättning av en kommunalt reglerad tjänst som lärare endast bör kunna anföras genom kommunalbesvär eller hos besvärsnämnd om sådan finns inrättad inom den landstingskommunala förvaltningen.

2.2.3.5 Olika vårdlärares tjänstgöring i gymnasieskolan och kommunal högskoleutbildning

I propositionen (1979/80:118) om anställningsfrågor för vårdlärare i gymnasieskolan och kommunal högskoleutbildning föreslogs att lärare inom vårdområdet skulle kunna fullgöra undervisning i vårdämnen i gymnasieskolan eller den kommunala högskolan även inom ramen för kommunalt reglerade tjänster. Likaså föreslogs att lärare inom vårdområdet med statligt reglerad anställning skulle kunna tjänstgöra inom den praktiska delen av vårdutbildningen, dvs. i inbyggd utbildning.

I propositionen anfördes att bestämmelserna skulle vara provisoriska i avvaktan på ställningstagandena till LÄTU:s och huvudmannaskapskommitténs förslag. En orsak till detta var givetvis att en stor del av vårdutbildningarna bedrivs inom den kommunala högskolan.

Jag har tidigare förordat att tjänsterna inom den kommunala högskolan fortsättningsvis i princip skall vara kommunalt reglerade. Därmed är de problem som behandlas i propositionen om anställningsfrågor för vårdlärare i gymnasieskolan och kommunal högskoleutbildning lösta för den kommunala högskolans del.

Så är emellertid inte fallet i gymnasieskolan. De invändningar som riktas mot en strikt tillämpning av reglerna om underlag för statligt reglerade tjänster, resp. vad som får ingå i en statligt reglerad tjänst kvarstår. Enligt min uppfattning finns inte heller nu någon rimligare lösning på problemen än att innehavare av kommunalt reglerade anställningar även fortsättningsvis skall få undervisa i sådant ämne som kan ingå i tjänst som lärare 145 (i vårdkunskap) och 164 (vårdyrken). Vad jag nu har sagt bör även omfatta lärare i den kommunala högskolan med kommunalt reglerade tjänster. Vidare bör lärare 145 och 164 i sina tjänster kunna inräkna tjänstgöring i inbyggd utbildning i gymnasieskolan. Jag förordar således att nuvarande regler i dessa avseenden får fortsätta att gälla.

Svenska facklärarförbundet (SFL) har anhållit att dessa bestämmelser

skall göras tillämpliga också för tjänster som lärare 146 (i minst ett av ämnena barnkunskap samt barn- och ungdomskunskap). SFL påpekar att barnavårdslärare kan förordnas på såväl tjänst 146 som tjänst 164. Vilken av de två tjänsterna förordnandet kommer att avse är, enligt SFL, mera en slump. SÖ anför i sitt yttrande över ansökningen bl. a. att det från pedagogisk synpunkt är synnerligen angeläget att läraren i karaktärsämnet barn- och ungdomskunskap på vårdlinjens gren för barna- och ungdomsvård och specialkurserna ges möjlighet att inom ramen för tjänsten inräkna viss praktik. Vikten av att teori och praktik integreras har understrukits av lärare, elever och handledare i SÖ:s utvärderingar av de aktuella utbildningarna. Mot bakgrund av vad SÖ och SFL framfört, förordar jag att i tjänst som lärare 146 skall kunna ingå inbyggd utbildning i gymnasieskolan och att personal med kommunalt reglerad anställning skall kunna fullgöra undervisning i sådant ämne i gymnasiskolan som tjänst som lärare 146 omfattar.

Det kan i vissa fall finnas behov av att låta den som har tjänst som lärare 145, 164 eller 146 få i sin tjänst inräkna både tjänstgöring i inbyggd utbildning i kommunal högskoleutbildning och sådan annan tjänstgöring inom kommunal högskoleutbildning för vilken i fortsättningen normalt skall anställas lärare på kommunalt reglerade tjänster. Det bör ankomma på regeringen att avgöra vilka föreskrifter som bör gälla i detta avseende.

Riksdagens godkännande bör inhämtas av vad jag anført om tjänstgöring i gymnasieskolan för personal med kommunalt reglerad anställning och om tjänstgöring i kommunal högskoleutbildning samt i inbyggd utbildning inom båda utbildningsformerna för lärare med statligt reglerad anställning i gymnasieskolan.

Reglerna om statsbidrag bör inte ändras för undervisning som bedrivs i gymnasieskolan av personal som har kommunalt reglerad anställning, dvs. statsbidraget utgår som om undervisningen fullgjorts av timlärare. När lärare med statligt reglerad tjänst i gymnasieskolan tjänstgör inom kommunal högskoleutbildning lämnas statsbidrag för denna tjänstgöring genom det schablonbidrag som jag har föreslagit. Något bidrag därutöver skall självfallet inte lämnas.

Eftersom statsrådet Tillander i 1982 års budgetproposition kommer att förorda att statsbidraget till inbyggd utbildning i gymnasieskolan inom vårdområdet skall avskaffas, kommer statsbidrag inte att utgå för den del av tjänstgöringen för lärare 145 och 164 samt 146 som förläggs till sådan inbyggd utbildning. Den tjänstgöringen får finansieras av medel från huvudmannen för utbildningen. I dessa fall, liksom i fråga om lärare i musik som har fyllnadstjänstgöring i kommunal musikskola, bör således avsteg ske från principen att statsbidraget till lärarlönekostnader direkt eller indirekt utgör underlag för inrättande av statligt reglerade tjänster. Jag vill i detta sammanhang också erinra om vad statsrådet Tillander anført i propositionen om studie- och yrkesorientering (prop. 1981/82: 15) om möjlighet

att i statligt reglerad tjänst som SYO-funktionär inräkna arbete som sekreterare i lokala planeringsråd (SSA-råd). Riksdagens godkännande av vad jag nu har förordat bör inhämtas.

Jag har i dessa frågor samrått med statsrådet Tillander.

2.2.3.6 Tidpunkt för tjänsteorganisatoriska förändringar

Jag har föreslagit att det nya statsbidragssystemet skall träda i kraft den 1 juli 1982. De nya reglerna om tjänster m. m. bör också gälla från samma tidpunkt. En övergångsperiod om tre år bör dock gälla för avveckling av nuvarande system och införande av kommunalt reglerade tjänster. Under övergångstiden bör ny personal inte få anställas för lärartjänstgöring inom kommunal högskoleutbildning inom ramen för nuvarande system. Behov av ny personal bör i stället tillgodoses genom anställningar på kommunalt reglerade tjänster på samma sätt som nu sker inom sjuksköterskeutbildningen. I övrigt bör det få ankomma på regeringen att avgöra vilka övergångsanordningar som kan behövas.

Jag avser att senare låta ta upp överläggningar mellan staten och företrädare för Landstingsförbundet i de frågor som kan aktualiseras med anledning av att, enligt mina förslag, nu statligt reglerade tjänster inom kommunal högskoleutbildning skall föras över till kommunalt reglerade tjänster.

Jag förutsätter att förhandlingar skall föras enligt gällande regler mellan berörda organisationer om de anställningsvillkor som skall gälla för den personal som övergår till kommunalt reglerad anställning.

2.3 Den kommunala högskolans organisation m. m.

2.3.1 *Det centrala tillsynsansvaret*

Den skoladministrativa kommittén (SAK) föreslog i sitt betänkande (SOU 1980: 5) Förenklad skoladministration – principer för ny organisation att UHÄ skulle få tillsynsansvaret för den kommunala högskoleutbildningen oavsett hur huvudmannaskapsfrågan kommer att lösas. Regeringen har i prop. (1980/81: 107) om den statliga skoladministrationen m. m. föreslagit att UHÄ tilldelas det centrala myndighetsansvaret för frågor som gäller högskoleplanering, dvs. utbildningens innehåll, dimensionering och organisation samt lokalisering, anslagsframställning och antagningsfrågor. Riksdagen har lämnat detta utan erinran. Arbetsuppgifter rörande den administrativa tillsynen över dessa områden vad gäller utbildning som har väsentligt samband med gymnasieskolan borde dock enligt vad som anfördes i nämnda proposition vila på SÖ. Föredraganden anförde i propositionen att vissa gränsdragningsfrågor behövde utredas närmare.

Med hänsyn till de förändrade förutsättningar som nu föreligger genom de här framlagda förslagen om bl. a. ett nytt statsbidragssystem och tjänster som lärare i den kommunala högskoleutbildningens vårdsektor tar jag,

efter samråd med statsrådet Tillander, nu upp frågan om det fortsatta tillsynsansvaret. Huvudmannaskapskommittén konstaterar att de flesta problemen på central nivå i fråga om kommunal högskoleutbildning är kopplade till det delade ansvaret mellan UHÄ och SÖ. Enligt kommitténs uppfattning har det delade planeringsansvaret medfört onödigt krångliga arbetsrutiner och i en del fall omfattande dubbelarbete. Det har även medfört en oklarhet i ansvarsfördelningen, bl.a. i informationsfrågor. Kommittén menar att de båda verken har skilda utgångspunkter beträffande arbetsrutiner, detaljeringsgrad i beslut, språkbruk etc. Kommittén anser också att risken för att de kommunala högskoleutbildningarna skall falla "mellan två stolar" på grund av oklarheter mellan olika myndigheter minskar om ansvaret åvilar ett verk.

Samtliga remissinstanser tillstyrker kommitténs förslag om att hela det centrala myndighetsansvaret nu förs över till UHÄ. Många remissinstanser påpekar vikten av att den kommunala högskoleutbildningen kopplas bort från gymnasieskolans regelsystem och får utvecklas enligt högskolans villkor och förutsättningar. Detta bör underlättas om UHÄ har det samlade myndighetsansvaret för hela högskolan.

Jag delar kommitténs uppfattning att ett samlat centralt ansvar för högskolan skapar förutsättningar för en enklare handläggning av arbetsuppgifter som åvilar verksnivån. Ett samlat ansvar ökar även möjligheterna till mer enhetliga regeltolkningar. Det är enligt min mening väsentligt att det görs en likvärdig bedömning av resursbehov för alla delar av högskolan.

Det huvudsakliga skälet till att arbetsuppgifter rörande den administrativa tillsynen för den kommunala högskoleutbildningen fortfarande ligger på SÖ är dessa utbildningars direkta resursmässiga och organisatoriska samband med gymnasieskolan. Samtliga utredningar som under de senaste åren analyserat denna del av högskolan utifrån olika utgångspunkter har konstaterat att detta samband inte är så uttalat i dag. Ett genomförande av mitt förslag om ett nytt statsbidragssystem för kommunal högskoleutbildning liksom om lärartjänster enbart för kommunal högskoleutbildning, kommer att minska sambandet med gymnasieskolan ytterligare.

Jag förordar därför i princip att det samlade centrala myndighetsansvaret för all högskoleutbildning inom vårdsektorn skall åvila UHÄ oavsett huvudmannaskap fr. o. m. den 1 juli 1982. Som jag tidigare har nämnt bör en övergångsperiod om tre år gälla innan den nya tjänsteorganisationen är helt genomförd. Under denna övergångsperiod bör frågor som rör de statligt reglerade tjänsterna inom denna del av högskolan fortfarande stå under tillsyn av SÖ. Jag utgår från att de båda verken vidtar erforderliga samordningsåtgärder.

2.3.2 Planeringssystem

När det gäller den kvantitativa planeringen har för den kommunala högskoleutbildningen andra rutiner tillämpats än för den statliga högsko-

lan. För kommunal högskoleutbildning fastställer riksdagen en planeringsram för riket och ett beräkningsunderlag för lokalisering och dimensionering per utbildningshuvudman. Det ankommer sedan på SÖ att omfördela platserna mellan huvudmännen inom av riksdagen fastställd planeringsram.

Ett problem som har uppmärksamats vad gäller kommunal högskoleutbildning har varit det dåliga kapacitetsutnyttjandet av antalet platser inom fastställd planeringsram. I syfte bl. a. att förbättra detta beslöt riksdagen om försöksverksamhet med ny planeringsordning för sjuksköterskeutbildning (prop. 1978/79: 198, UbU 1978/79: 41, rskr 1978/79: 354). Enligt denna skall regionstyrelserna besluta om fördelning av nybörjarplatser mellan olika huvudmän.

Huvudmannaskapskommittén anser att en avstämning mellan efterfrågan och utbud även fortsättningsvis bör göras centralt av UHÄ i samband med anslagsframställningen. Enligt den modell som kommittén förordar skall riksdagen fatta beslut om en planeringsram per högskoleregion. Regionstyrelserna fördelar sedan antalet platser per huvudman och utbildning. Den slutliga lokaliseringen av beviljad utbildning fastställs av huvudmännen.

Samtliga remissinstanser som berör frågan om ledning och planering i sina yttranden framhåller att ett överförande av tillsynsansvaret för vårdutbildningarna inom den kommunala högskolan till UHÄ bör leda till att dessa utbildningar så långt som möjligt inordnas i det planeringssystem och de administrativa rutiner som gäller för den övriga högskolan. Arbetet med t. ex. anslagsframställning och utbildningsplaner m. m. bör lösas på samma sätt som för högskolan i övrigt.

Jag delar denna uppfattning.

Jag har i det föregående redogjort för mitt förslag till ett nytt statsbidragssystem – med ett schablonbidrag till varje landstingskommun beräknat utifrån antalet studerandeplatser per utbildningslinje. Ett sådant bidragssystem bör öka överensstämmelsen mellan planerat och faktiskt antal nybörjarplatser.

Vad gäller vårdutbildningarnas lokalisering och dimensionering utgår jag från beslutsordningen för den statliga högskoleutbildningen. Enligt denna fastställer riksdagen planeringsramar per utbildningslinje eller grupp av utbildningslinjer och högskoleenhet. Riksdagen bör därför för den kommunala utbildningen fastställa planeringsramar för allmänna utbildningslinjer samt påbyggnadslinjer per landstingskommun. Beslut om lokalisering av en utbildningslinje inom landstingskommunen eller motsvarande samt fördelning på varianter bör fattas av huvudmännen själva efter samråd med berörda myndigheter på länsnivå så att de regionalpolitiska aspekterna beaktas. För att möjliggöra en smidig anpassning till förändrade förutsättningar bör regionstyrelserna bemyndigas att omfördela platser och statsbidrag mellan landstingskommun eller motsvarande inom resp. region. Om-

fördelning mellan regioner bör enligt min uppfattning ankomma på UHÄ. Ett sådant flexibelt planeringssystem bör även främja en bättre överensstämmelse än hittills mellan vårdplanering och utbildningsplanering. Därmed kommer också ett i dessa avseenden likartat planeringssystem att skapas för hela högskolan. Enligt min uppfattning bör en sådan ordning även öka förutsättningarna för ett fullt resursutnyttjande och bidra till en realistisk planering av vårdutbildningarna.

I anslutning härtill vill jag betona vikten av att det skapas former för att samordna resurskrävande utbildningar, bl. a. med avseende på praktikplatser. Detta bör ske på regional nivå.

Jag avser inte att med mitt ställningstagande i denna fråga föregripa de förslag som kan komma att framläggas av uppföljningskommittén (U 1979: 03).

2.3.3 Antagningsfrågor

Huvudmannaskapskommittén konstaterar att frågan om en samordning av antagningen inom hela högskolan åter är aktuell på grund av att de korta vårdutbildningarna fr. o. m. den 1 juli 1982 kommer att följa samma behörighets- och urvalsregler som de allmänna utbildningslinjer för vilka UHÄ ombesörjer antagningen. Kommittén anser att de förändringar i fråga om behörighet och urval till viss vårdutbildning i högskolan som riksdagen har beslutat om, helt oberoende av huvudmannaskapsfrågan, kräver att ett nytt antagningssystem byggs upp.

I propositionen om ny vårdutbildning i högskolan förutsattes att UHÄ skulle granska denna samordningsfråga. Inom UHÄ har en arbetsgrupp arbetat med att se över antagningen till den kommunala högskoleutbildningen. Representanter för UHÄ, SÖ, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, berörd personal och de studerande har ingått i gruppen. Gruppens arbete slutfördes i juni 1980 och redovisades i en promemoria De medellånga vårdutbildningarnas antagningsorganisation och en samordning av högskoleantagning fr. o. m. den 1 juli 1982. Arbetsgruppen har diskuterat olika modeller för antagningsorganisationen. Gruppens förslag innebär att antagningen till de korta vårdutbildningarna centraliseras till en fristående antagningsorganisation i Jönköping. UHÄ redovisade i skrivelse den 29 augusti 1980 överväganden och förslag i frågan samt begärde uppdrag att fortsätta arbetet i enlighet med av arbetsgruppen uppdagna riktlinjer. Med anledning av skrivelsen gav regeringen den 6 november 1980 UHÄ i uppdrag att anpassa datorsystemet för central antagning till de särskilda förutsättningar som finns för antagningsorganisationen för kommunal högskoleutbildning i Jönköping. Anpassningsarbetet skulle bedrivas på sådant sätt att en samordning av antagningsförfarandet på sikt underlättas.

UHÄ har i skrivelse den 18 september 1981 lagt fram förslag om ett fristående, centralt antagningsorgan i Jönköping. Detta organ bör enligt

UHÄ, liksom Landstingsförbundets antagningsnämnd för sjuksköterskeutbildning, vara knutet till Landstingsförbundet. Den nya organet får enligt förslaget ansvaret för all antagning till sådan högskoleutbildning för vårdyrken som har kommunalt huvudmannaskap liksom till de statligt bedrivna sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund. Utöver sina uppgifter som centralt antagningsorgan fyller nuvarande antagningsnämnden för sjuksköterskeutbildning vissa uppgifter som ett samarbetsorgan för huvudmännen för berörda kommunala utbildningar. Landstingsförbundet har för UHÄ framhållit att även det nya antagningsorganet bör ha sådana samordnande uppgifter och därför ges formen av en nämnd.

Jag delar uppfattningen att ett nytt antagningssystem måste utformas så att en så långtgående samordning som möjligt av antagningen till olika utbildningslinjer eftersträvas. Framförallt är en samordning viktig mellan utbildningar som utgör valalternativ för den sökande. Enligt vad jag har erfarit tillstyrker samtliga remissinstanser som berört denna fråga UHÄ:s förslag om att antagningen till alla vårdutbildningar inom kommunal högskoleutbildning centraliseras till Jönköping. Ansvaret för denna uppgift bör läggas på Landstingsförbundets antagningsnämnd för högskoleutbildning, ett nytt organ som, efter vad jag har erfarit, Landstingsförbundet vid överläggningen med UHÄ har förklarat sig berett att inrätta. I denna nya antagningsnämnd som utses av Landstingsförbundets styrelse, kommer utöver ledamöter som representerar huvudmännen att ingå företrädare för de anställda och de studerande inom nämndens verksamhetsområde. Dessutom skall en företrädare för UHÄ ha rätt att delta i nämndens överläggningar.

Jag delar UHÄ:s uppfattning att Landstingsförbundets antagningsnämnd för högskoleutbildning även bör få ansvara för antagningen till de statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund. Enligt 35 § högskolelagen (1977:218) får regeringen överlämna åt organ som Landstingsförbundet utser att anta studerande i grundläggande högskoleutbildning som anordnas av kommun eller landstingskommun. För att nämnden skall få ansvara även för antagning till högskoleutbildning som anordnas av staten krävs därför ändring i högskolelagen. En sådan ändring bör träda i kraft den 1 juli 1982. Förslag till ändring har upprättats inom utbildningsdepartementet och bör fogas till detta protokoll.

UHÄ har vidare i skrivelse den 18 september 1981 föreslagit att besvär över antagningsbeslut av Landstingsförbundets antagningsnämnd för högskoleutbildning skall prövas av den nämnd som enligt beslut av riksdagen (prop. 1980/81: 184, UbU 1980/81: 39, rskr 1980/81: 418) skall inrättas för att överta regeringens funktion som högsta besvärinstans beträffande central antagning till grundläggande högskoleutbildning.

Eftersom samma regler för behörighet och urval skall tillämpas av antagningsnämnden som av UHÄ är det naturligt att besvär över beslut ifråga om antagning behandlas av samma instans. Därför tillstyrker jag UHÄ:s förslag.

UHÄ föreslår i ovannämnda skrivelse att kostnaderna för antagningen till den kommunala högskoleutbildningen skall delas mellan staten och huvudmännen för utbildningen på så sätt att staten svarar för utvecklingskostnader som avser antagningsorganisation och ADB-system, medan huvudmännen bestrider kostnaderna för den löpande driften av verksamheten och underhållet av systemet, detta i likhet med vad som f. n. gäller för Landstingsförbundets antagningsnämnd för sjuksköterskeutbildning. Vad gäller utvecklingskostnader inför den nya antagningsmyndighetens igångsättande har staten redan tidigare iklätt sig kostnadsansvaret.

Jag finner att denna fördelning av kostnadsansvaret mellan huvudmännen och staten är rimlig och godtagbar.

2.3.4 Linjenämnds- och inflytandefrågor

Huvudmannaskapskommittén framhåller att det vid en bibehållen landstingskommunal högskoleutbildning är angeläget att skapa likvärdiga förutsättningar för denna jämfört med den statliga högskolan. Lösningar avseende medinflytande inom en bibehållen kommunal högskoleutbildning måste dock enligt kommittén anpassas till den kommunala demokratis förutsättningar.

Utredningen om den kommunala demokratin har funnit att systemet med närvarorätt för anställda i styrelser och nämnder gör att företagsdemokratin kan förverkligas utan negativ inverkan på den kommunala demokratin. Huvudmannaskapskommittén menar att en konstruktion med närvarorätt för företrädare för de anställda och de studerande i olika organ inom den kommunala högskolan kanske inte leder lika långt som den form för medinflytande som tillämpas inom den statliga högskolan. Den bör dock tillsammans med de möjligheter som redan finns genom linjenämndsverksamheten ge de studerande och anställda inte bara tillfälle till insyn och information utan också bättre möjligheter att påverka utbildningens utformning och den egna situationen.

Flera remissinstanser är kritiska mot att utredningen lägger fram endast få förslag till förändringar vad gäller inflytande för studerande och anställda. Några remissinstanser vill stärka linjenämndernas ställning genom att ge dessa reella möjligheter att bedriva ekonomisk planering och större ansvar i budgetsammanhang.

För egen del får jag anföra följande.

Med stöd av lagen (1972:271) om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd har sedan år 1973 pågått en försöksverksamhet med närvarorätt för personalrepresentanter i 37 kommuner och 20 landstingskommuner. Omkring 1 900 nämndledamöter och drygt 600 personalrepresentanter har medverkat i försöksverksamheten. Enligt lagen får regeringen på framställning av en kommun eller landstingskommun medge att en viss nämnd beslutar att företrädare för de anställda

hos kommunen eller landstingskommunen får närvara vid nämndens sammanträden och delta i överläggningarna men inte i besluten.

Utredningen om den kommunala demokratin föreslog i betänkandet (SOU 1977: 39) Företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner närvarorätt för representanter för de anställda och att partssammansatta organ skulle kunna inrättas.

I prop. 1978/79: 188 om fördjupad företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner föreslogs en lagändring så att partssammansatta organ skulle kunna inrättas. Riksdagen beslöt i enlighet med förslagen (KU 1978/79: 38, rskr 1978/79: 362).

Som ett resultat av den nämnda propositionen utfärdades tilläggsdirektiv till kommittén (Kn 1978: 02) för fortsatt utredning av frågan om medbestämmande för de anställda i kommuner och landstingskommuner (Dir. 1979: 54).

Kommittén ges i direktiven i uppdrag att med utgångspunkt i det tidigare nämnda betänkandet och remissvaren m. m. utreda och lämna förslag i frågan om närvarorätt för de anställda i de kommunala och landstingskommunala nämnderna. Kommittén väntas komma med förslag under 1982.

Vad gäller de studerande vill jag enrinra om att frågor om inflytande för dem som nyttjar kommunernas tjänster utreds av kommunaldemokratiska kommittén (Kn 1977: 07, Dir. 1977: 96).

Med hänsyn till det pågående utredningsarbetet är jag inte beredd att lägga fram något förslag om närvarorätt för anställda och studerande i landstingskommunernas utbildningsnämnder eller motsvarande. Jag har i denna fråga samrått med chefen för kommundepartementet.

Vad gäller linjenämndernas möjligheter att få ekonomiskt ansvar för utbildningen kan jag endast konstatera att kommunalförfattningarna inte medger att beslut formellt delegeras till icke politiskt sammansatta organ. Efter vad jag har erfårit fungerar trots detta linjenämndsverksamheten enligt intentionerna inom landstingskommunerna. Jag har tidigare i olika sammanhang betonat linjenämndernas viktiga arbete för utbildningens utveckling. Jag konstaterar att förutsättningar för detta arbete också finns inom kommunal högskoleutbildning.

Både UHÄ och Landstingsförbundet för fram förslag om att den kommunala högskolan bör ges möjligheter att inrätta organ motsvarande institutionsstyrelserna vid de statliga högskoleenheterna. Uppföljningskommittén (U 1979: 03) har fått tilläggsdirektiv (Dir 1981: 13) att se över bl. a. den lokala högskoleorganisationen. Med anledning härav anser jag att det inte nu är möjligt att ta ställning till frågan om institutionsstyrelser inom kommunal högskoleutbildning.

2.4 Genomförande av den nya studieorganisationen

2.4.1 Allmänt

Riksdagens beslut år 1979 om ny vårdutbildning i högskolan (prop. 1978/79: 197, UbU 1979/80: 7, rskr 1979/80: 100) innebär bl. a. en väsentlig förändring av dels anknytningen mellan gymnasieskolan och högskolan, dels studieorganisationen för berörda utbildningar. I den nya studieorganisationen har antalet studievägar begränsats. Syftet därmed är att göra studieorganisationen mer överskådlig än vad den är i dag. Den nya studieorganisationen är uppbyggd så att studierna inleds med en för de allmänna utbildningslinjerna gemensam grundkurs med inriktning mot öppen vård och förebyggande insatser. Därefter sker en stegvis differentiering mot områdena socialvård, hälso- och sjukvård samt medicinsk service. Genom denna reform har grunden lagts för en nödvändig förnyelse av vårdutbildningarna i samklang med utvecklingen inom hälso- och sjukvården.

Den 1 juli 1982 samordnas således flertalet av nuvarande utbildningslinjer inom de kommunala vårdutbildningarna. Tandhygienistlinjen berörs inte av några förändringar nu. Riksdagsbeslutet innefattar inte heller ett slutligt ställningstagande till rehabiliteringslinjens längd, innehåll och uppläggning. Samma förhållande gäller sociala servicelinjens uppläggning, längd och sektorstillhörighet. Regeringen uppdrog den 19 juli 1979 åt SÖ och UHÄ att inkomma med förslag i dessa frågor i så god tid att de båda linjerna kan inrättas den 1 juli 1982.

UHÄ och SÖ har i skrivelse den 17 september 1980 hemställt att regeringen fastställer vissa övergångsbestämmelser i samband med införandet av den nya studieorganisationen. UHÄ och SÖ har vidare i samma skrivelse hemställt att inrättandet av rehabiliteringslinjen samt reformeringen av sociala servicelinjen uppskjuts till den 1 juli 1983. Ämbetsverken har i september 1981 inkommit med slutliga förslag beträffande dessa båda linjer.

2.4.2 Rehabiliteringslinjen och sociala servicelinjen

I proposition 1978/79: 197 om vårdutbildning inom högskolan föreslog jag att en rehabiliteringslinje skulle inrättas. Den motsvaras i dag av dels arbetsterapeutlinjen om 120 poäng, dels sjukgymnastlinjen om 100 poäng. Arbetsterapeututbildningen syftar till att ge sådan kunskap och färdighet som fordras för arbetsterapeutisk verksamhet inom öppen och sluten hälso- och sjukvård samt arbete inom social service och omvårdnad. Sjukgymnastutbildningen syftar till att ge den kunskap och färdighet som fordras för arbete som legitimerad sjukgymnast. Utbildningslinjerna har avsnitt som är gemensamma. Samläsning kan därför förekomma mellan de båda utbildningslinjerna.

I nämnda proposition förordade jag att beslut om inrättande av rehabiliteringslinjen skulle anstå till dess att arbetsterapeututbildningen hade setts

över i sin helhet. Jag förordade vidare att arbetsterapeututbildningen skulle ha samma poängtal som sjukgymnastutbildningen, dvs. 100 poäng.

Riksdagen biföll förslaget om en översyn av arbetsterapeututbildningen men tog inte ställning till utbildningstidens längd. Denna fråga borde enligt riksdagen prövas förutsättningslöst i översynsarbetet (UvU 1979/80: 7). Regeringen uppdrog genom beslut den 19 juli 1979 åt UHÄ att i samråd med SÖ genomföra översynen.

Även förslag till en reformerad social servicelinje lades fram i propositionen om vårdutbildning inom högskolan. Jag föreslog i nämnda proposition att frågan om en ny social servicelinje skulle ses över, både vad gäller utbildningens uppläggning och längd. Riksdagen biföll förslaget.

Regeringens uppdrag åt UHÄ och SÖ angående rehabiliteringslinjen omfattade därför även ett uppdrag om översyn av sociala servicelinjen.

Som jag nyss har nämnt bedömer UHÄ och SÖ det inte möjligt att lämna ett tillfredsställande underlag för statsmakternas beslut i sådan tid att de nya linjerna kan inrättas den 1 juli 1982. De hemställer därför att inrättandet av rehabiliteringslinjen och en ny social servicelinje skjuts upp till den 1 juli 1983.

Det är enligt min mening väsentligt att de lokala myndigheterna får en rimlig planeringstid inför genomförandet av en ny linje. Det är vidare angeläget att information till blivande studerande ges i god tid. Med hänsyn till att översynsarbetet har visat sig mera omfattande än vad som har kunnat förutses är det inte möjligt att tillgodose de behov av planeringstid och information som jag nyss har nämnt om linjerna skulle inrättas den 1 juli 1982. De båda linjerna bör därför enligt min mening inte inrättas vid denna tidpunkt. Ett uppskov är nödvändigt. I övrigt avser jag att i budgetpropositionen återkomma till regeringen med förslag i denna fråga. Som en följd härav bör nu gällande behörighets- och meritvärderingsbestämmelser tillämpas under uppskovstiden.

2.4.3 Successiv övergång till den nya studieorganisationen

Den nya studieorganisationen träder enligt riksdagens beslut i kraft den 1 juli 1982.

Följande allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer avvecklas fr. o. m. samma tidpunkt:

Allmänna utbildningslinjer

hörselvårdsassistentlinjen
laboratorieassistentlinjen
medicinska assistentlinjen
oftalmologassistentlinjen
operationsassistentlinjen
sjuksköterskelinjen

Påbyggnadslinjer

utbildning till ortoptist

vidareutbildning av sjuksköterskor

UHÄ och SÖ har i samråd hemställt att regeringen utfärdar bestämmelser för en stegvis övergång till den nya studieorganisationen. Myndigheterna menar att en omedelbar avveckling av befintliga utbildningar medför problem dels i form av ett kraftigt minskat antal examinerade sjuksköterskor från grundutbildningen år 1983, dels i fråga om anpassningen av vidareutbildningen av sjuksköterskor till hälso- och sjukvårdslinjens inriktning mot allmän hälso- och sjukvård. UHÄ och SÖ har i sin bedömning ansett att en temporärt minskad examination av sjuksköterskor kan medföra allvarliga konsekvenser för sjukvården. Vad gäller påbyggnadsutbildning för sjuksköterskor kommer, påpekar de båda ämbetsverken, behöriga sökande till den nya påbyggnadsutbildningen att finnas först inför vårterminen 1985, vilket också kan medföra en olycklig nedgång i examinationen.

I likhet med UHÄ och SÖ förordar jag en successiv övergång till den nya studieorganisationen. Ämbetsverkens förslag till övergångsbestämmelser bör i stort sett följas. Jag har redan tidigare förordat ett uppskov med inrättandet av rehabiliteringslinjen samt reformeringen av sociala service-linjen.

Mot denna bakgrund förordar jag att hörselvårdsassistentlinjen, operationsassistentlinjen, oftalmologassistentlinjen, laboratorieassistentlinjen, medicinska assistentlinjen, sjuksköterskelinjen om 63 p, 73 p eller 105 p och utbildning i ortoptik, som påbörjats före den 1 juli 1982, får fortgå enligt äldre föreskrifter tills dess att de studerande har avslutat sin utbildning, dock längst t. o. m. höstterminen 1984.

Antagning till den nya hälso- och sjukvårdslinjen, medicinska servicelinjen och hörselvårdslinjen bör såsom jag tidigare har föreslagit i propositionen om vårdutbildning inom högskolan göras första gången inför läsåret 1982/83. För att det skall bli en jämn examination bör studerande tas in även till nuvarande grundutbildning för sjuksköterskor 65 poäng samt till vidareutbildning av sjuksköterskor i psykiatrisk vård samt operationssjukvård under 1983. Denna övergångsanordning bör gälla t. o. m. höstterminen 1983. För de sjuksköterskor som härafter vill komplettera sin utbildning inom psykiatrisk sjukvård eller operationssjukvård utgår jag från att berörda högskolemyndigheter utvecklar en lämplig kurs inom ramen för den nya hälso- och sjukvårdslinjen. Antagning till 65-poängsutbildningen sker således sista gången höstterminen 1982.

UHÄ och SÖ föreslår att vidareutbildning för sjuksköterskor i medicinsk och kirurgisk sjukvård får anordnas t. o. m. år 1985. Enligt den nya studieordningen ingår motsvarande moment i hälso- och sjukvårdslinjen. I skrivelser från bl. a. SSEF, Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund och enskilda studerande till regeringen har föreslagits att vidareut-

bildningen inom medicinsk och kirurgisk sjukvård inte skall avvecklas innan dagens grundutbildade sjuksköterskor har beretts möjlighet att genomgå den. Frågan har även behandlats av riksdagen med anledning av en motion i anslutning till prop. 1980/81: 100 (UbU 1980/81:29, rskr 1980/81: 354). Enligt riksdagens mening måste det även när den nya studieorganisationen införts och den gamla helt avvecklats finnas möjligheter för sjuksköterskor med tidigare grundutbildning att i någon form vidareutbilda sig i kirurgisk och medicinsk sjukvård.

Jag delar de uppfattningar som har uttryckts i nämnda skrivelser. Det är enligt min mening väsentligt att samtliga grundutbildade sjuksköterskor får en fullständig yrkesutbildning. För utbildning i medicinsk och kirurgisk sjukvård är det motiverat med en särskild övergångsanordning med hänsyn till det stora antalet sjuksköterskor som saknar sådan utbildning. Vidareutbildning i medicin och kirurgi bör därför få fortgå t. o. m. vårterminen 1983. Jag är däremot inte beredd att förorda att utbildningen i medicin och kirurgi får anordnas efter den 1 juli 1983 i sin nuvarande utformning. Enligt min uppfattning bör utbildningsbehovet därefter kunna tillgodoses genom kompletterande utbildning om 10 veckor. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag om ett uppdrag till UHÄ att utforma en sådan utbildning. Utbildningen bör organiseras inom ramen för den nya hälso- och sjukvårdslinjen och anordnas så länge myndigheterna anser att det finns tillräckligt stort behov av en sådan kompletteringsutbildning.

De nya påbyggnadslinjerna bygger på den nya hälso- och sjukvårdslinjen. Studerande från den nya linjen kan först inför vårterminen 1985 resp. höstterminen 1986 direkt fortsätta sin utbildning inom påbyggnadslinjerna. Enligt de av UHÄ och SÖ fastställda behörighetsbestämmelserna är även sjuksköterskor som genomgått nuvarande grundutbildning behöriga att söka till de nya påbyggnadslinjerna efter 1 1/2 resp. 3 års yrkeserfarenhet inom yrket. För att behöriga sökande överhuvudtaget skall finnas bör antagning till påbyggnadslinjer i anesthesi- och intensivvård, hälso- och sjukvård för barn och ungdom och obstetrisk och gynekologisk vård första gången ske inför vårterminen 1984. Antagning till påbyggnadslinjen i öppen hälso- och sjukvård bör ske första gången inför vårterminen 1985. Nuvarande utbildningar inom dessa områden bör således anordnas övergångsvis, dock längst t. o. m. budgetåret 1984/85.

Jag förordar att de ändrade behörighetsreglerna och den nya studieorganisationen helt skall ha trätt i kraft under 1985 för samtliga här berörda utbildningar. Det innebär en övergångsperiod om 3 1/2 år räknat från reformstarten den 1 juli 1982. För tiden därefter utgår jag från att individuella dispenser ges enligt de bestämmelser som finns i högskoleförordningen.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen
dels bereder riksdagen tillfälle att

1. ta del av vad jag har anfört om huvudmannaskap i fråga om de kommunala vårdutbildningarna, de statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund samt sjuksköterskeskolor med enskild huvudman,

dels föreslår riksdagen att

2. anta ett inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977:218),
3. besluta om ett nytt statsbidragssystem för kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn enligt de riktlinjer som jag har förordat,
4. godkänna vad jag har förordat om upphörande av regler om anknytning till skolenhet och om poängberäkning för kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn,
5. godkänna vad jag har förordat om tjänster som skolledare och lärare i den kommunala högskoleutbildningen inom vårdsektorn,
6. godkänna vad jag har förordat i fråga om behörighet för tjänst som lärare inom den kommunala högskoleutbildningen,
7. godkänna vad jag har förordat om tjänstgöring i gymnasieskolan för lärare med kommunalt reglerad anställning och om tjänstgöring i den kommunala högskoleutbildningen och i inbyggd utbildning för lärare med statligt reglerad anställning i gymnasieskolan,
8. godkänna vad jag har förordat om det centrala tillsynsansvaret för kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn,
9. godkänna vad jag har förordat om en ny planeringsordning för kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn,
10. godkänna vad jag har förordat i fråga om besvär över vissa antagningsbeslut,
11. godkänna vad jag har förordat i fråga om fördelning av ansvaret för kostnaderna för antagning av studerande till kommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn,
12. godkänna vad jag har förordat om uppskov med inrättande av rehabiliteringslinjen och den nya sociala servicelinjen,
13. godkänna vad jag har förordat om övergången till den nya studieorganisationen för vissa vårdutbildningar i högskolan.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens övervägande och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder eller ändamål som föredraganden har hemställt om.

*Bilaga 1***Sammanfattning av lärartjänstutredningens (LÄTU) förslag i fråga om tjänsteorganisation för den kommunala högskolan**

LÄTU redogör inledningsvis för de nuvarande tjänstgörings- och anställningsförhållandena för lärarna inom den kommunala högskolan, som hittills har saknat en tjänsteorganisation för lärare.

De som tjänstgör som lärare är dels lärare med statligt reglerade anställningar i gymnasieskolan, dels lärare med kommunalt reglerade tjänster, huvudsakligen inom sjuksköterskeutbildningen. I stor utsträckning förekommer att samma lärare tjänstgör i vårdutbildning både inom gymnasieskolan och inom kommunal högskoleutbildning.

Till kostnaderna för de statligt reglerade tjänsterna utgår statsbidrag till utbildningshuvudmännen till lönerna för lärartjänster som inrättas inom de ramar som fastställs av staten.

För sjuksköterskeutbildningen regleras däremot tjänsterna kommunalt och statsbidrag utgår i form av ett schablonbidrag utan koppling till tjänsterna.

LÄTU föreslår att man för all högskoleutbildning som bedrivs med kommunalt huvudmannaskap inom sektorn för utbildning för vårdyrken inrättar tjänster som lärare inom kommunal högskoleutbildning. Integration av teoretiska och klinisk/praktiska moment i utbildningen är av fundamental betydelse i all vårdyrkesutbildning. Detta bör avspeglas i tjänsteorganisationen genom att lärartjänsterna inrättas på underlag från såväl den teoretiska som den klinisk/praktiska delen av utbildningen. Vidare bör det åligga såväl utbildningshuvudmannen som den enskilde läraren att utforma tjänstgöringen så att sambandet mellan de båda grenarna av verksamheten blir kontinuerlig.

LÄTU föreslår vidare att lärartjänsterna skall vara knutna till utbildningsorganisationen och inte till vårdorganisationen.

Utredningen föreslår att det för tjänsterna fastställs regler för behörighet och befodringsgrunder. Högskoleförordningen bör med stöd i högskolelagen tillföras föreskrifter om behörighet och befodringsgrunder för tjänst som lärare i kommunal högskoleutbildning. Dessa regler bör ges samma principella och författningstekniska utformning som motsvarande regler för lärartjänsterna inom den statliga högskolan. Bestämmelserna bör således vara av ramkaraktär, och inte innehålla detaljerade regler om t.ex. ämneskombinationer och poängtal.

Utredningen har i en bilaga till betänkandet utformat förslag till bestämmelser om bl. a. behörighet till tjänst som lärare i kommunal högskoleutbildning.

Vidare föreslår LÄTU att tjänster som lärare med särskild inriktning på forskning och utvecklingsarbete inrättas.

Utredningen föreslår att tjänsterna som lärare i kommunal högskoleutbildning skall tillsättas efter förslag av en tjänsteförslagsberedning.

Besvär skall kunna anföras över beslut om tillsättning av lärartjänst hos UHÄ.

Vidare föreslår LÄTU att nuvarande tjänster som rektor och studierektor bibehålls oförändrade och att även tjänster som rektor och studierektor skall kunna inrättas för enbart kommunal högskoleutbildning. Däremot anser kommittén att tjänsterna som huvudlärare, institutionsföreståndare och 1:e lärare bör avskaffas.

LÄTU anser att samarbete i fråga om lärarresurser mellan högskoleutbildning och gymnasieskola skall ske i form av uppdragsundervisning.

Under förutsättning av oförändrat kommunalt huvudmannaskap föreslår LÄTU att lärar- och skolledartjänsterna för kommunal högskoleutbildning skall vara kommunalt reglerade och att nu inrättade, statligt reglerade tjänster, t. v. inte överförs till det kommunala avtalsområdet.

LÄTU föreslår att ett enhetsreglerat statsbidrag för kommunal högskoleutbildning införs och att detta bidrag knytes till årsstudieplats, utbildningslinje och läsår. I fråga om lärartjänsten med inriktning på forskning och utvecklingsarbete förordar LÄTU att ett särskilt statsbidrag i inledningsskedet skall utgå till utbildningshuvudmännen.

Remiss-sammanställning över lärartjänstutredningens förslag om tjänsteorganisation för kommunal högskoleutbildning

1 Bakgrund

Genom högskolereformen fördes vissa utbildningar med kommunal huvudman till högskolan. F. n. finns två slag av kommunal högskoleutbildning, dels utbildning som administrativt och i viss utsträckning är samordnad med gymnasieskolan, dels fristående utbildning som sjuksköterskeutbildningen. Tyngdpunkten i den kommunala högskoleutbildningen ligger inom sektorn för vårdyrkesutbildning.

På grundval av prop. 1978/79: 197 om vårdutbildning inom högskolan har riksdagen beslutat om riktlinjer för en ny studieorganisation inom detta område. Nuvarande tio allmänna utbildningslinjer skall fr. o. m. den 1 juli 1982 bedrivas inom fem allmänna utbildningslinjer.

Tjänsteorganisationen är delvis integrerad med gymnasieskolans. Det finns lärare inom högskoleutbildningen som är anställda i gymnasieskolan och för dem gäller samma bestämmelser som för övriga gymnasielärare i fråga om tjänstgöringsskyldighet m. m. Inom en och samma tjänst kan dock förekomma tjänstgöring i både gymnasieskolan och den kommunala högskolan. Dessa lärartjänster är statligt reglerade och ca 100 procent statsbidrag utgår till lönerna för de tjänster som inrättas inom de ramar som fastställs av staten. Tjänsterna för sjuksköterskeutbildningen är däremot kommunalt reglerade. Statsbidrag utgår i form av ett schablonbidrag utan anknytning till lärartjänsterna.

2 Allmänna överväganden

En reformerad tjänsteorganisation bör enligt LÄTU tillgodose behovet av ett samordnat resursutnyttjande mellan olika högskoleutbildningar, oavsett huvudmannaskap. Tjänsteorganisationen bör vidare kunna fungera inom ramen för ett system med en långt driven decentralisering av ansvaret för resursanvändningen i utbildningen. LÄTU menar att den flexibilitet och mångsidiga användbarhet som måste känneteckna läraren i högskolan inte kan uppnås med nuvarande koppling till tjänsteorganisationen i gymnasieskolan.

Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet (LF), socialstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Centralorganisationen (SACO/SR), huvudmannaskapskommittén, statskontoret och statens arbetsgivarverk (SAV) har yttrat sig över utredningens förslag till tjänsteorganisation för den kommunala högskolan.

De inom parantes angivna förkortningarna kommer att användas i den fortsatta framställningen.

LÄTU:s förslag tillstyrks i huvudsak av remissinstanserna, som i sina yttranden återoppar utgångspunkterna för högskolereformen 1977 och reformen om en ny vårdutbildning i högskolan 1979.

Enligt LF:s uppfattning skulle ett genomförande av högskolereformen på vårdutbildningsområdet hösten 1982 allvarligt äventyras om inte statsmakterna nu är beredda att bl. a. på det tjänsteorganisatoriska området ta konsekvenserna av sina beslut. Riksdagens beslut om en förnyelse av vårdutbildningarna förutsätter, enligt förbundet, att motsvarande beslut också fattas när det gäller tjänsteorganisation och former för statsbidrag. Om inte de båda reformerna samordnas och genomförs i princip vid samma tidpunkt kommer betydande praktiska svårigheter att uppstå vilka – i värsta fall – kan fördröja eller förhindra en utifrån vårdpolitiska utgångspunkter nödvändig reformering av utbildningarna. LF påpekar vidare nödvändigheten av att snabbt få besked i fråga om det framtida huvudmannaskapet för de idag kommunala vårdutbildningarna i högskolan. Förbundets ställningstaganden och överväganden gäller endast vid ett fortsatt landstingskommunalt huvudmannaskap för utbildningen.

UHÄ ser med tillfredsställelse på LÄTU:s förslag till förändrad tjänsteorganisation för flertalet lärare inom denna del av högskolan. Enligt UHÄ:s mening skapar förslagen de nödvändiga förutsättningarna som på sikt behövs för att åstadkomma några av de önskvärda förändringarna. UHÄ markerar dock att de organisatoriska förslagen måste kompletteras med andra åtgärder, t. ex. fort- och vidareutbildningsinsatser för lärarna. *Samtliga regionstyrelser* tillstyrker i princip LÄTU:s förslag för denna del av högskolan. Man menar att förslagen ger goda möjligheter till att utveckla berörda högskoleutbildningar.

Även SÖ anser att behovet av beslut om förändring inom denna del av högskolan är nödvändig. Den kommunala högskolans tjänste- och arbetsorganisation är splittrad därför att utbildningar med olika tradition sammanförts i denna skolform. Vissa tjänster är t. ex. konstruerade med utgångspunkt i kurs- och timplaner som inte längre tillämpas. Vidare, anför SÖ, har provisorier måst tillgripas för att sanktionera att tjänster konstrueras för verksamhetens bästa – för såväl teoretisk som praktisk/klinisk undervisning. Av de till SÖ inkomna yttrandena framgår att *landstingskommunernas utbildningsnämnder* i huvudsak är positivt inställda till utredningens förslag och de överväganden som ligger bakom dem. SÖ kritiserar dock utredningen för att "den kommunala högskolan behandlas högst kortfattat, trots att den omfattar 1/3 av all högskoleutbildning och är ett relativt nytt tillskott till en äldre och väl etablerad högskoleorganisation". Såväl *socialstyrelsen* som SÖ påpekar att bristen på utbildade lärare är ett stort problem för vårdyrkesutbildningarna. För de lärare som finns är det angeläget att dels förstärka anknytningen till vetenskaplig verksamhet, dels erbjuda dem utbildning på olika nivåer, menar socialstyrelsen. SÖ delar utredningens uppfattning om behov av åtgärder för forskningsan-

knytning och tillägger att det är angeläget att en diskussion snarast kommer till stånd om behovet av en egen disciplin som bas för forskning inom omvårdnadsområdet. SÖ utesluter dock inte att forskning av här berörda yrkesgrupper även kan ske inom redan etablerade discipliner. Aspekten att de begränsade personella resurserna måste tillvaratas väl är i högsta grad betydelsefull. Enligt SÖ:s mening har den inte alltid varit tillräckligt hågkommen när utredningen sedan ger sina förslag.

De skilda systemen för lärartjänster försvårar ett närmare samarbete mellan sjuksköterskeutbildningen och den övriga kommunala högskoleutbildningen, anför *huvudmannaskapskommittén*. Kommittén anför, i likhet med UHÄ, SÖ och LF, att behovet av ett sådant samarbete kommer att öka i och med riksdagens beslut om en ny studieorganisation för de medellånga vårdutbildningarna. Kommittén understryker angelägenheten i att lärartjänstkonstruktionen anpassas till de nya högskolemålen, bl. a. forskningsanknytningen. Lärarna i de kommunala högskoleutbildningarna saknar oftast forskarutbildning och egen erfarenhet av forsknings- och utvecklingsarbete. Här skiljer sig de kommunala utbildningarna från flertalet statliga. Detta beror inte i första hand på huvudmannaskapsförhållandena, menar kommittén, utan på att utbildningarna utvecklats i anslutning till gymnasiala skolformer med annan art och tradition. Även SÖ menar att många av de aktuella problemen i utredningen måste lösas, oberoende av vilket beslut som kommer att fattas i huvudmannaskapsfrågan.

Varken *statskontoret* eller *Svenska kommunförbundet* har något att erinra mot förslagen till förändringar i arbets- och tjänsteorganisation för den kommunala högskoleutbildningen.

SACO/SR och TCO uttalar sig för ett enhetligt statligt huvudmannaskap för hela högskolan. SACO/SR menar att utredningen ensidigt utgått från ett bibehållande av nuvarande huvudmannaskap och inte belyst konsekvenserna av ett överförande av de här aktuella utbildningarna till ett statligt huvudmannaskap. Enligt SACO/SR bör de allmänna ramarna för den statliga högskolans arbets- och tjänsteorganisation kunna tillämpas och genomföras samtidigt som för övriga delar av högskolan.

TCO menar att många problem som utredningen tar upp skulle lösas automatiskt om huvudmannaskapet vore enhetligt statligt. Forskning och forskningsanknytning för denna sektor skulle därigenom även komma i ett helt annat läge.

3 Grunddrag i tjänsteorganisationen för kommunal högskoleutbildning

LÄTU:s förslag innebär bl. a. att särskilda tjänster som lärare för kommunal högskoleutbildning inom sektorn för vårdyrken inrättas. Tjänsterna skall enligt förslaget normalt inrättas för tjänstgöring i såväl teoretisk som

klinisk/praktisk utbildning och vara knutna till utbildningsorganisationen. Behörighets- och befodringsgrunder föreslås bli reglerade i högskoleförordningen.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig om den kommunala högskolan tillstyrker i princip utredningens principiella utgångspunkter beträffande tjänsteorganisationen.

SACO/SR och *TCO* anser dock inte att lärar- och skolledartjänsterna skall vara kommunalt reglerade. *SACO/SR* konstaterar i sitt yttrande att vissa av de nuvarande tjänsterna i den kommunala högskolan ej belysts av utredningen, nämligen tjänster i s. k. allmänna ämnen t. ex. adjunktstjänst i fysik, kemi samt biologi. De kriterier som anges för anknytning till studieorganisationen är ej i samtliga fall tillämpliga på lärartjänster i dessa ämnen anför organisationen. Även *SÖ* uppmärksammar svårigheten att inordna dessa tjänster i den tjänsteorganisation som skisseras för övriga lärare. Det måste därför ingå i det fortsatta utredningsarbetet att undersöka hur dessa skall kunna inordnas inom den kommunala högskolans tjänsteorganisation.

Huvudmannaskapskommittén anser att förslagen kommer att bidra till en utveckling som främjar såväl den kommunala högskolan som utbildningen inom gymnasieskolan. *SAV* påpekar att vissa övergångsanordningar torde behöva utformas beträffande de statligt reglerade tjänsterna, när en överföring till kommunal reglering sker.

LF markerar sin principiella inställning att den nya tjänsteorganisationen inte får förverkligas till priset av för huvudmännen avsevärt ökade kostnader.

Även *SÖ* anser att en enhetlig tjänsteorganisation kan främja utvecklingen av den kommunala högskolan. Förslaget att lärartjänsterna skall vara knutna till utbildningsorganisationen innebär en förbättring för de utbildningar som idag har s. k. inbyggd utbildning. *SÖ* menar dock att förslaget ytterligare kommer att accentuera bristen på behöriga vårdlärare och därför kommer att medföra behov av ökad utbildningskapacitet av vårdlärare för att täcka behovet inom både högskolan och gymnasieskolan.

Utredningen slår fast att det skall finnas reella möjligheter till växling mellan teori och praktik liksom flexibilitet i tidsintervaller m. m. för den enskilde läraren. Detta bör enligt *LÄTU* vara en fråga för den lokala verksamhetsplaneringen. Såväl *SÖ* som *UHÄ* delar denna uppfattning. *UHÄ* tvekar dock inför det resonemang utredningen för om linjenämndernas roll. Som *UHÄ* ser det är det till stor del ett personalplaneringsproblem som normalt löses inom skolorganisationen. Många av de problem som är förknippade med personalplanering skulle enligt ämbetets uppfattning lösas om ett organ motsvarande institutionsstyrelserna vid de statliga högskoleenheterna fanns inom den kommunala högskoleutbildningen. *UHÄ* finner starka skäl föreligga för att denna fråga övervägs närmare. *SÖ* påpekar att tjänstekonstruktionen måste kunna ge skolorna lokal frihet att

välja arbetssätt för den praktiska utbildningen efter lokala förhållanden, utbildningens art och elevgruppernas storlek. Vissa normer torde dock behöva utarbetas centralt och genom både förordningar och avtal, menar SÖ.

Socialstyrelsen betonar särskilt det nära sambandet mellan teori och praktik där praktiken utgör en viktig del av utbildningen.

4 Tjänst som lärare med tjänstgöring företrädesvis inom viss utbildningslinje

LÄTU förordar att innehavaren av en tjänst skall ha (1) en allmän kompetens som möjliggör verksamhet inom flera utbildningslinjer, (2) kompetens med direkt anknytning till den yrkesfunktionen en linje avses leda fram till samt (3) en särskild inriktning på sin kompetens vilken skall avse de specifika ämneskunskaper som krävs för ett visst område. Lärartjänsterna ska vara konstruerade så att de stimulerar den enskilde till vidare utbildning. Syftet är att vårdlärarna ges möjlighet att överta den undervisning som traditionellt meddelas av läkare i framför allt prekliniska ämnen.

Remissinstanserna ansluter sig i princip till utredningens förslag.

TCO anser dock att utredningens resonemang i dessa avseenden är så allmänt att i praktiken torde en så bred kompetens endast undantagsvis kunna krävas vid en tjänstetillsättning. Utredningens kompetenskriterier får inte heller innebära att den kommunala högskolan föredrar att anställa lektorer för exempelvis naturvetenskapliga ämnen. Det är också viktigt, menar organisationen, att nuvarande lärare får vidareutbildning så att lärarbehovet kan tillgodoses på bästa sätt.

SÖ påpekar att några avsteg från kompetenskraven i verkligheten måste göras på grund av lärarbristen. Vidareutbildning för innehavare av tjänst som lärare för att vidga kompetensen är en fråga som enligt SÖ:s mening borde ha diskuterats, i synnerhet inom de vårdområden som karaktäriseras av särskilt stor brist på utbildad personal t. ex. i arbetsterapi och sjukgymnastik.

Socialstyrelsen anser att rehabiliteringsinnehållet i samtliga vårdyrkesutbildningar bör höjas och förstärkas organisatoriskt t. ex. genom att arbetsterapeut- och sjukgymnastiklärare undervisar i parallella utbildningslinjer i detta ämne och även på gymnasienivå. Vidare, menar styrelsen, bör forskningsanslagen delas efter angelägenhetsgrad och inte efter kvantitativa grunder.

Huvudmannaskapskommitténs uppfattning är att den föreslagna tjänsteorganisationen tillgodoser såväl behovet av ett samordnat resursutnyttjande mellan olika högskoleutbildningar oavsett huvudmannaskap som behovet av lärarnas forskningsanknytning. Det sistnämnda syftet tillgodoses genom att t. ex. deltagande i teoretiska och yrkespraktiska kurser,

medverkan i forskning kan betraktas som fort- och vidareutbildning inom ramen för lärartjänster. Villkoren för lärarnas forskningsanknytning blir härigenom lika i de båda huvudmannaskapsalternativen, påpekar kommittén.

5 Lärartjänst med särskild inriktning på forsknings- och utvecklingsarbete

LÄTU föreslår att tjänster som lärare med särskild inriktning på forskning och utvecklingsarbete inrättas främst för att ge organisatorisk stabilitet åt forskningsanknytningen.

En allmän uppfattning bland remissinstanserna är att såväl utbildningen som hälso- och sjukvårdens kvalitet och resursutnyttjande måste höjas och förbättras. Man är även överens om att en expansion av forskningsinsatser inom hälso- och sjukvårdsforskningen är att vänta av personer med grundutbildning inom de berörda vårdutbildningarna. Meningarna är dock delade hur denna forskningsanknytning skall organiseras i ett uppbyggnadsskede.

Flertalet remissinstanser tillstyrker i princip att lärartjänster med särskild inriktning mot forsknings- och utvecklingsarbete inrättas och att tjänsterna knyts till utbildningsorganisationen. Bland dessa märks *huvudmannaskapskommittén*, *LF*, *TCO*, *UHÄ* och *SÖ*. *SACO/SR* ansluter sig till utredningens motiv för tjänster men är f. n. inte beredd att ta ställning till om dessa bör införas vid ett statligt huvudmannaskap. Frågan bör belysas i ett kompletterande utredningsarbete, menar organisationen. *SACO/SR* är dock av den åsikten att innehavaren av den av LÄTU föreslagna FoU-tjänsten bör ha avlagt doktorsexamen eller ha motsvarande vetenskaplig kompetens.

Enligt *SÖ:s* mening är det viktigt att konkreta åtgärder kommer till stand inom den kommunala högskolan, som ger forsknings- och utvecklingsarbetet en fast förankring inom utbildningsorganisationen. De föreslagna tjänsterna bör kunna tjäna som en bas för det forsknings- och utvecklingsarbete inom vårdområdet, som nu börjar utvecklas. Denna uppfattning delas av *UHÄ*, *LF* och *socialstyrelsen*. *SÖ* menar vidare att det är angeläget att diskussion om och arbete med innehållet i en framväxande omvårdnadsdisciplin medför att forskning i det praktiska vårdarbetet kan fortsätta och intensifieras. FoU-arbetet bör så långt möjligt ges en sådan inriktning att det kan nyttiggöras inom gymnasieskolan. Flera av *styrelserna för de landstingskommunala vårdutbildningarna* påpekar att vissa svårigheter med rekryteringen till tjänsterna kan förutses, liksom med att balansera tjänsternas innehåll mellan vård- och utbildningsorganisationerna. Denna uppfattning delas av *LF* och *socialstyrelsen*.

Den föreslagna tjänsten måste enligt *LF:s* uppfattning också utformas så att den kan utgöra en tillgång för det klinikanslutna utvecklingsarbetet. Den nya lärartjänsten kommer, enligt förbundet, att ge kvinnorna ökade möjligheter att flytta fram sina positioner vad gäller forsknings- och utvecklingsarbete. Detta kan bidra till att skapa ökade förutsättningar för en jämställdhet mellan män och kvinnor inom både högskolans och vårdens områden, menar *LF*.

Socialstyrelsen däremot markerar att den föreslagna tjänsten framför allt bör ansvara för vårdpedagogisk forskning och anser det realistiskt att innehavaren av en sådan tjänst även skall vara ansvarig för utvecklingsarbete inom det praktiska omvårdnadsarbetet. För forskning inom det praktiska omvårdnadsarbetet och dess administration och organisation bör finnas särskilt inrättade tjänster som är knutna till sjukvårdsorganisationen. Även *TCO* är av denna uppfattning.

Sjukvårdshuvudmännen har hittills alltför ensidigt förutsatt att läkare skall svara för det praktiska vårdarbetets utveckling, anser *TCO*. Medel för forsknings- och utvecklingsarbete måste, enligt organisationen, tillföras den kommunala högskolan i form av fasta resurser. Därmed finns underlag för inrättande av lektorstjänster. *TCO* påpekar att förfarandet vid tillsättning av lektorstjänster med inriktning på forskning/utveckling blir i princip detsamma som när den statliga högskolan tillsätter lektorstjänster inrättade på forskningsmedel.

MFR ser det som en självklarhet att hälso- och sjukvårdsforskning inkl. omvårdnadsforskning i ett uppbyggnadsskede skall vara knuten till institutioner/kliniker med forskningserfarenhet och forskningsresurser. Härigenom skapas möjligheter för adekvat handledning genom tillgången till handledare från olika discipliner och olika fakultetsområden. *MFR* kritiserar även *LÄTU* för att ha satt kompetenskraven för tjänsterna på för låg nivå. *MFR* anser därför att utredningens förslag inte bör genomföras.

6 Timlärares medverkan i utbildningen

Utredningens förslag att fastare knyta timlärarna till utbildningen för att möjliggöra deltagande i verksamhet utöver ren undervisning har endast berörts av ett fåtal remissintanser.

SÖ och *LF* påpekar i sina yttranden att förslaget tillhör dem där behov av ytterligare granskning finns. *Malmöhus läns landsting* har dock uttalat sig positivt om den föreslagna konstruktionen med speciallärare.

Även *SACO/SR* anser att utgångspunkten skall vara att inrätta lärartjänster inom utbildningen och att timlärares medverkan minimeras.

7 Läkare som lärare i kortare vårdyrkesutbildningar

Utredningen föreslår också att en i läkartjänsterna inbyggd undervisningsskyldighet bör gälla all högskoleutbildning för vårdyrken och alla sjukhus där sådan utbildning bedrivs. Vidare föreslås att läkares medverkan inom de medellånga vårdutbildningarna reduceras och begränsas till sådana moment som andra lärare inte behärskar på ett för utbildningen tillfredsställande sätt.

Huvudmannaskapskommittén, LF, UHÄ, socialstyrelsen och SÖ ser positivt på utredningens förslag.

LF framhåller att det inte längre är rimligt att de utbildningsinsatser som även fortsättningsvis kräver läkarmedverkan skall ske på frivillig grund. Förbundet utgår från att avtal om inbyggd undervisningsskyldighet för läkarna kan träffas med berörd personalorganisation. I ett centralt avtal bör särskilt regleras på vilket sätt sådan undervisning skall värderas i förhållande till vårdarbete menar förbundet.

Bristen på pedagogisk utbildning hos läkarna skapar ofta svårigheter i dagens skola vid utnyttjande av deras fackkunskaper anser *socialstyrelsen*. Läkarledd teoretisk undervisning bör därför reserveras för de moment som oundgängligen kräver läkares samlade teoretiska och kliniska kunskaper. Socialstyrelsen föreslår att man bör vidareutveckla och organisera möjligheterna för vårdlärarna att höja sin kompetens att undervisa genom att t. ex. genomgå lämpliga avsnitt av delkurser inom den statliga högskolan såsom läkarnas utbildning i pediatrik, medicin osv. Vårdläraren kan därmed överta flera avsnitt i vårdutbildningen. Dessa tankegångar delas av flertalet remissinstanser.

Såväl *SACO/SR* som *Svenska läkaresällskapet* menar dock att den snabba medicinska utvecklingen och behovet av lärare med vetenskaplig bakgrund medför att läkares medverkan i undervisningen inom de här berörda utbildningarna är nödvändig. Där undervisningsvolymen är tillräcklig bör särskilda läkarlärartjänster inrättas. Ett system med särskilda läkarlärare för vårdyrkesutbildningar skulle, enligt de båda remissinstanserna, bl. a. främja kontinuiteten i undervisningen. Om lärarna inom sektorn för vårdyrken i ökad utsträckning skall kunna överta den s. k. läkarundervisningen är förbättrade möjligheter till vidareutbildning en förutsättning, menar *SACO/SR*.

8 Tillsättning av lärartjänster

LÄTU föreslår att de allmänna behörighetskrav som föreslagits för lärare i statlig högskoleutbildning bör tillämpas även för lärare i kommunal högskoleutbildning och att särskilda föreskrifter om befordringsgrunder utformas. Vidare föreslås att tjänster som lärare i kommunal högskoleut-

bildning skall tillsättas efter förslag av en tjänsteförslagsberedning samt att besvär över beslut om tillsättning av lärartjänst skall kunna anföras hos UHÄ.

Remissinstanserna ansluter sig i huvudsak till LÄTU:s förslag – med undantag av de delar som avser införande av tjänsteförslagsberedning och besvär över beslut om tjänstetillsättningar hos UHÄ.

SÖ och flertalet styrelser för kommunal högskoleutbildning anser att förslaget om tjänsteförslagsberedning inte bör genomföras därför att systemet blir för tungrott och inte kan förbättra urvalet. Även *Svenska kommunförbundet, LF och UHÄ* motsätter sig allmänt inrättandet av s. k. tjänsteförslagsberedningar.

LF framhåller att det bör ankomma på tillsättningsmyndigheten (styrelsen för utbildningen) att själv avgöra på vilket sätt ett tillsättningsärende skall beredas. Däremot accepterar förbundet de behörighets- och befordringsgrunder som utredningen föreslår. *LF* betonar emellertid nödvändigheten av att bestämmelserna ges ramkaraktär och att möjlighet till befrielse från behörighetsvillkor garanteras. Samma uppfattning har också *SÖ med underremissinstanser*.

Svenska kommunförbundet menar att befintligt kommunalt beredningsorgan bör förstärkas med vetenskaplig kompetens när förslag till innehavare av tjänst som lärare i kommunal högskoleutbildning skall avges till styrelsen.

UHÄ kan för sin del tillstyrka inrättande av en särskild tjänsteförslagsberedning endast i fråga om den föreslagna FoU-tjänsten.

LÄTU förutsätter att den praktisk/pedagogiska utbildningen fortlöpande anpassas till högskoleutbildningens behov.

SÖ finner det oklart vad utredningen avser med detta och menar att den pedagogiska utbildningen skall vara lika för alla lärare, oavsett om man kommer att undervisa i gymnasieskola eller högskola. *SÖ* anser det dock värdefullt att få ett system för behörighet inom hela den kommunala högskolan, där skillnaderna nu är stora mellan den del av lärarna som har tjänster inrättade vid gymnasieskolan och övriga lärare. Det är riktigt, tycker *SÖ*, att reglerna för tjänstetillsättningar utformas så likt den statliga högskolans som möjligt och att det är berättigat med statligt inflytande på urvalet i den omfattning som föreslås. Den statliga regleringen av lärartillsättningen möter dock motstånd från *flertalet landstingskommunala styrelser* för vårdutbildning även om man erkänner värdet av anpassningen till den statliga högskolan.

SACO/SR noterar i sitt yttrande att de önskemål organisationen haft när det gäller tillsättningen av lärartjänster inom denna del av högskolan delvis kan tillgodoses om ett förstatligande av den idag kommunala högskolan genomförs.

TCO tillstyrker förslaget om tillsättningsordning och en tillsättningsberedning motsvarande tjänsteförslagsnämnder i den statliga högskolan.

LÄTU:s förslag om UHÄ som besvärinstans beträffande besvär över beslut om tillsättning av kommunalt reglerade lärartjänster avvisas av LF. Även Svenska kommunförbundet är tveksam till en sådan ordning.

UHÄ tillstyrker förslaget och påpekar att ett genomförande kräver ändring av kommunallagen.

9 Ledningsfunktioner för utbildningen

I likhet med vad som föreslagits i fråga om lärartjänster anser LÄTU att även tjänster som rektor och studierektor skall kunna inrättas enbart för kommunal högskoleutbildning.

Inte någon remissinstans uttalar sig mot detta förslag. En separation av utbildningsformerna beträffande skolledningen skulle säkert skapa bättre förutsättningar för en utveckling av de medellånga vårdutbildningarna i enlighet med målsättningarna för högskolan och fritt från gymnasieskolan, anser huvudmannaskapskommittén. Kommittén finner skäl tala för en sådan separation även vid bibehållen kommunal högskoleutbildning. I de fall underlag saknas för en separat skolledning inom en kommunal högskoleutbildning bör det, vilket också LÄTU föreslår, finnas möjligheter till samordning med gymnasieskola, menar kommittén. En sådan samordning bör då i första hand avse arbetsuppgifter som inte är av pedagogisk natur och således endast kunna avse rektorstjänsten. Huvudmannaskapskommittén framhåller dock att en övre gräns bör sättas för hur omfattande den kommunala högskoleutbildningen får vara för att en sådan samordning skall få ske.

Några av styrelserna för kommunal vårdyrkesutbildning avstyrker LÄTU:s förslag att avskaffa tjänster som 1:e lärare med bibehållande av funktionen genom att arbetsuppgifterna fullgörs av lärare inom ramen för ett särskilt uppdrag. SÖ har för sin del ingen erinran mot förslagen. LF och TCO stöder denna uppfattning. TCO förutsätter dock att möjligheten att förordna lärare på uppdrag som studierektor i den statliga högskolan får en motsvarighet i den kommunala högskolan.

10 Sambandet med gymnasieskolan resp. den statliga högskolan

LÄTU föreslår att samarbete i fråga om lärarresurserna mellan högskoleutbildning och gymnasieskola skall ske i form av uppdragsundervisning. Härmed menar utredningen bl. a. att underlag för tjänst inom kommunal högskoleutbildning skall definieras i ekonomiska termer och inte skall knytas till undervisningsskyldigheten som för lärarna i gymnasieskolan.

Flertalet remissinstanser anser att utredningens förslag kommer att främja utvecklingen av såväl den kommunala högskolan som gymnasieskolan.

Såväl *SÖ* som *LF* framhåller dock att frågan om sambandet mellan vårdutbildning i högskolan och gymnasieskolan måste ägnas stor uppmärksamhet i det fortsatta arbetet. *SÖ* påpekar att det för mindre orter kan bli svårt – t. o. m. omöjligt – att realisera utredningens förslag om att underlag för lärar- och skollärdtjänster för kommunal högskoleutbildning skall hämtas inom sådan utbildning. Både *SÖ* och *LF* anser dock att utredningens förslag till uppdragsredovisning tillräckligt kommer att garantera det nödvändiga sambandet mellan de båda utbildningsformerna. *SÖ* anser att någon form av central reglering av i vad mån arbetsgivaren skall få ålägga en anställd uppdragstjänstgöring blir nödvändig vid ett genomförande av *LÄTU*:s förslag.

TCO:s uppfattning är att den huvudman, som bidrar med minst hälften av underlaget för en tjänst, skall inrätta och tillsätta tjänsten samt ha arbetsgivaransvaret. *SACO/SR* däremot avvisar förslaget om uppdragsundervisning. Förslaget är dåligt underbyggt och dess konsekvenser är inte tillräckligt belysta, anser organisationen. *SACO/SR* förordar istället fortsatt användning av fyllnadstjänstgöring.

Några remissinstanser berör frågan om s. k. vertikal handledning. *LF* sätter denna i centrum och är överhuvudtaget inte berett att acceptera förslag som avsevärt skulle försvåra möjligheterna att genomföra sådan handling. *SACO/SR* däremot är av motsatt uppfattning. Undervisningen i gymnasieskola och högskola bedrivs enligt två olika lagar med olika målsättning. Att bedriva undervisning på ett vetenskapligt sätt är högskolans målsättning. Att göra det för en elevkategori och att undervisa enligt skollagen för en annan elevkategori, innebär en stor belastning för lärarna. *SACO/SR* anser därför att den s. k. vertikala handledningen bör avvecklas.

11 Arbetsorganisation för den kommunala högskolan

Nästan alla remissinstanser stöder *LÄTU*:s förslag att de principiella ställningstagandena i kapitel 6 rörande arbetsorganisation för den statliga högskolan skall äga motsvarande tillämpning inom den kommunala högskoleutbildningen. Bland dessa märks t. ex. *huvudmannaskapskommittén*, *LF*, *TCO*, *SÖ*, *UHÄ*, och *socialstyrelsen*. I yttranden från vissa utbildningsnämnder anförs att organisationen i stort sett stämmer överens med den som redan tillämpas.

En stark remissopinion delar *LÄTU*:s uppfattning att den reglering av enbart undervisningsskyldigheten som f. n. gäller för de statligt reglerade tjänsterna inte är ändamålsenlig för den kommunala högskolan.

En sådan reglering styr i några fall lärarnas arbetsinsatser på ett sådant sätt att många för verksamhetens kvalitet viktiga arbetsuppgifter kommer i skymundan, menar bl. a. *LF*. Mot den bakgrunden förklarar förbundet sig

berett att verka för en ny reglering av arbetstiden för samtliga lärare inom den kommunala högskolan som i princip överensstämmer med vad som idag redan gäller för de kommunalt reglerade tjänsterna i den nuvarande organisationen. Enligt LF:s uppfattning kommer en sådan ny reglering att medverka till att likställa arbetsinsatser av olika slag och främja långsiktig planering och utveckling av utbildningsverksamheten.

För att förslagen skall kunna genomföras utan att medföra en kostnadsökning i form av ökad administration och ökat antal tjänster krävs, enligt SÖ, bl. a. att den pågående utvecklingen mot mer högskolemässiga undervisningsformer, mer flexibelt arbetssätt och väl fungerande samarbete med arbetstagarorganisationerna inte stoppas.

LÄTU föreslår att skolledningen åläggs att upprätta en bemanningsplan för verksamheten.

LF instämmer i syftet med en sådan plan men ställer sig tveksam till om ett direkt åliggande på denna punkt bör regleras genom centrala föreskrifter. Det måste, enligt förbundet, vara en uppgift för den enskilda högskolestyrelsen att själv bestämma på vilket sätt den önskar planlägga och utveckla verksamheten.

12 Statsbidrag för kommunal högskoleutbildning

LÄTU:s analys av nuvarande statsbidragssystem visar på svårigheter att samordnat utnyttja befintliga statliga resurser. Från framför allt företrädare för den kommunala högskoleutbildningen riktas kritik mot det nuvarande systemet med statligt reglerade tjänster och statsbidraget till lärarlöner. Främst avser kritiken den begränsade lokala planeringsfrihet som systemet medför. Flera remissinstanser påpekar att det inte är rimligt att statsbidragets utformning skall motverka en utveckling mot ökad lokal frihet där läraren kan utnyttjas på det mer flexibla sätt som krävs inom högskolans ram och som ingått som en av förutsättningarna i högskolereformen.

Samtliga remissinstanser som berört frågan om statsbidrag tillstyrker utredningens förslag om att ett enhetsrelaterat statsbidrag för kommunal högskoleutbildning införs och att det knyts till årsstudieplats, utbildningslinje och läsår.

Ett genomförande av ett sådant bidragssystem underlättas om lärar- och skolledartjänsterna, i enlighet med utredningens förslag, blir kommunalt reglerade menar UHÄ, SÖ, LF och huvudmannaskapskommittén. I ett system med kommunalt reglerade tjänster är det inte ens tekniskt möjligt att bibehålla ett statsbidragssystem som är relaterat till lärarlönekostnader, påpekar SÖ. SÖ ställer sig dock tveksam till LÄTU:s förslag att nu inrättade statligt reglerade tjänster tills vidare inte överförs till det kommunala avtalsområdet. Både SÖ och flera utbildningsnämnder ifrågasätter

om det är lämpligt och praktiskt att låta lärare med statligt reglerad anställning kvarstå i sådan men på väsentliga arbetsorganisatoriska punkter göra om det regelsystem som nu gäller för anställningen.

I huvudmannaskapskommitténs betänkande Enhetligt huvudmannaskap för högskolan (SOU 1981:9), som avlämnades i januari 1981, beskrivs de närmare detaljerna i ett enhetsrelaterat statsbidragssystem för en bibehållen kommunal högskoleutbildning. Förutom kommittén själv hänvisar LF till dessa förslag. Enligt LF:s uppfattning bör ett arbete omgående påbörjas som syftar till ett förändrat system för statsbidrag i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag. Både LF och *Svenska kommunförbundet* understryker bestämt att ett nytt statsbidragssystem inte får överföra kostnader från stat till kommun.

LÄTU:s förslag om ett särskilt statsbidrag för lärartjänster med inriktning på forskning och utvecklingsarbete tillstyrks av LF. Staten måste, anför förbundet, självfallet betala ett bidrag för innehavarens medverkan i utbildning och forskning. Frågan om forskningsanknytning av de aktuella utbildningarna kräver att staten tar det ekonomiska ansvar som motsvarar lagstiftarnas ambitioner på denna punkt, framhåller LF. LF utgår från att bidragets volym och utformning bestäms först efter överläggningar med förbundet.

13 Vissa övriga frågor

13.1 Ämnesteoretisk forskningsmetodisk fortbildning

Eftersom den ämnesmässiga fortbildningen är angelägen för lärare av alla slag oavsett undervisningsnivå, föreslår SÖ, att sådan fortbildning förläggs till högskolor med adekvat forskningskapacitet. Den föreslås vidare vara öppen för alla lärare oavsett undervisningsnivå. Att behovet av ämnesteoretisk och forskningsmetodisk fortbildning av lärarna inom den kommunala högskolan bör prioriteras framhålls av flera remissinstanser. Bl. a. *socialstyrelsen* påpekar att lärarna intar en nyckelställning när det gäller att låta nya forskningsrön få ett snabbt genomslag både inom utbildningen och den praktiska vården. Vårdlärarutbildningen bör därför knytas till vetenskaplig verksamhet. Socialstyrelsen anser vidare, att forskningsanknutna kurser som f. n. pågår är särskilt betydelsefulla därför att de ger möjlighet till vidareutbildning åt personer som är direkt verksamma i vården. Detta är sannolikt ett av de mest betydelsefulla sätt varpå den nya högskolan snabbt kan stimulera utvecklingen inom omvårdnadsarbetet, framhåller styrelsen.

TCO anser att det är viktigt att UHÄ ges ett övergripande ansvar för fort- och vidareutbildning även för den kommunala högskolan.

13.2 Yrkesfortbildning

LÄTU:s förslag att lärarna skall kunna ges yrkesfortbildning inom ramen för lärartjänsten tas emot positivt av remissinstanserna.

TCO noterar med tillfredsställelse att fortbildning i yrkeslivet föreslås likställas med teoretisk fortbildning. *Huvudmannaskapskommittén* ser det som väsentligt att lärarna i de medellånga vårdutbildningarna har praktisk sjukvårdserfarenhet och kan hålla en nära kontakt med utvecklingen i vårdarbetet. Liknande synpunkter har framförts av flera andra remissinstanser.

14 Avslutande synpunkter

SÖ anser att ett genomförande av LÄTU:s förslag beträffande den kommunala högskolan skulle bidra till att målen för högskolans reformering närmas. Denna uppfattning får stöd i *flertalet remissyttranden* angående den kommunala högskolan. Många framhåller att flera av statsmakterna redan fattade beslut om reformer förutsätter även en reformerad lärartjänstorganisation inom den kommunala högskolan.

Någon enig uppfattning om tidpunkten för ett genomförande av LÄTU:s förslag kan dock inte skönjas. Många remissinstanser menar att de olika reformer som berör denna del av högskolan bör samordnas den 1 juli 1982 medan t. ex. SÖ anser att denna tidpunkt inte är lämplig på grund av den ökade belastning som genomförandet av den s. k. Vård 77-reformen innebär.

I den mån samtliga förslag inte kan tillgodoses mot bakgrund av det statsfinansiella läget vill SÖ prioritera dels en rörlig forskningsresurs, dels förslaget om särskilda lärartjänster för forsknings- och utvecklingsarbete vid den kommunala högskolan.

Sammanfattning av betänkandet om enhetligt huvudmannaskap för högskolan

Uppdraget och dess omfattning m. m.

Huvudmannaskapskommitténs huvuduppgift är enligt direktiven att lägga fram förslag om hur huvudmannaskapsfrågan bör lösas. Med huvudmannaskapsfrågan avses frågan om primärkommunala och landstingskommunala högskoleutbildningar bör föras över till statligt huvudmannaskap. Av grundläggande betydelse är därvid enligt direktiven hur huvudmannaskapsförhållandena påverkar möjligheterna att på kort och lång sikt vidareutveckla och förbättra högskoleutbildningen enligt grunderna för högskole-reformen. Även forskningens betingelser bör beaktas inte minst med hänsyn till kravet på forskningsanknytning av all grundläggande högskoleutbildning. En annan viktig fråga om direktiven pekar på är hur huvudmannaskpet beträffande högskoleutbildningen påverkar fullgörandet av andra samhällsuppgifter som på olika sätt berörs av den kommunala högskoleutbildningen, t. ex. skolundervisning och hälso- och sjukvård.

Huvuddelen av de utbildningar som inom högskolan har kommunalt huvudmannaskap återfinns inom vårdsektorn. Härutöver är ADB-linjen i princip den enda utbildning som omfattas om kommittéuppgiften. I fråga om övriga i dag kommunala linjer i högskolan utanför vårdyrkessektorn har beslut fattas av utbildning med statligt huvudmannaskap eller i ett fall anordnas inom folkhögskolan. Huvudmannaskapskommittén har i juni 1980 i ett särskild delbetänkande Förändrat huvudmannaskap för ADB-linjen (Ds U 1980: 6) föreslagit att AD-linjen bör överföras från primärkommunalt till statligt huvudmannaskap fr. o. m. den 1 juli 1982. Ett genomförande av detta förslag innebär således att återstående kommunala högskoleutbildningar i sin helhet återfinns inom vårdsektorn. Dessa utbildningar har med några få undantag i dag landstingskommunalt huvudmannaskap. Undantagen utgörs av att laboratorieassistentutbildning f. n. på tre orter i landet bedrivs i primärkommunal regi.

I kommitténs direktiv talas endast om ett överförande av utbildningar från kommunalt till statligt huvudmannaskap. Kommittén har emellertid även funnit skäl att här behandla de i dag statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund ställning. Vidare har kommittén diskuterat huvudmannaskapet för de tre i dag enskilda sjuksköterskeskolorna i Stockholm bl. a. mot bakgrund av den likartade ställning som dessa skolor har jämfört med andra sjuksköterskeskolor beträffande utbildningens uppläggning, planering och innehåll. Däremot har kommittén inte funnit skäl att behandla frågan om socialpedagogutbildningens huvudmannaskap mot bakgrund av att SÖ och UHÄ genom regeringsbeslut fått särskilt uppdrag

att inkomma med förslag rörande denna utbildnings ställning, uppläggning och huvudmannaskap.

Utredningsuppdraget och det här aktuella betänkandet omfattar därmed, efter kommitténs delbetänkande angående ADB-linjen, en prövning av huvudmannaskapet för samtliga nu primär- och landstingskommunala högskoleutbildningar inom vårdsektorn, de statliga sjukgymnastutbildningarna i Lund och Stockholm samt utbildningarna vid vissa sjuksköterskeskolor med enskild huvudman.

Betänkandets uppläggning och innehåll

Enligt direktiven bör kommittén belysa olika alternativ i huvudmannaskapsfrågan. Flera skäl talar enligt kommittén för att samtliga vårdutbildningar som berörs av uppdraget så långt möjligt ges en innehållsmässig och organisatorisk samordning. Det är därför i huvudsak två alternativ som är aktuella och som har prövats av kommittén. Det ena huvudalternativet är en organisatorisk samordning av all högskoleutbildning dvs. ett enhetligt statligt huvudmannaskap. Det andra huvudalternativet avser ett landstingskommunalt huvudmannaskap för de högskoleutbildningar inom vårdsektorn som i dag är kommunala men en i övrigt i princip helstatlig högskola.

Som grund för kommitténs överväganden och förslag lämnas i betänkandet en beskrivning av den nuvarande kommunala högskolan inom vårdsektorn. Vidare förs en diskussion kring vissa aktuella förändringar och utvecklingslinjer som har betydelse för bedömning av frågan om huvudmannaskapet. Bland dessa märks i första hand riksdagens beslut i december 1979 om en förändrad studieorganisation m. m. för vissa vårdutbildningar inom högskolan.

Den kommunala högskoleutbildningen diskuteras och analyseras utifrån olika problemområden. Hit hör frågan om ledning och planering, forskningsanknytning, samband med gymnasieskolan och annan kommunal verksamhet, frågan om praktikplatser samt kostnads- och statsbidragsfrågor. I anslutning till resp. problemområde redovisas vissa behov av åtgärder för en positiv utveckling av utbildningen i enlighet med målen i högskolereformen. Vidare behandlas här för resp. problemområde konsekvenserna av ett antingen bibehålllet eller förändrat huvudmannaskap.

I betänkandet redovisas de utbildningar som faller inom uppdraget, men ej har landstingskommunalt huvudmannaskap. Hit hör således de primärkommunala laboratorieassistentutbildningarna, de statliga sjukgymnastutbildningarna och de enskilda sjuksköterskeskolorna. Kommittén tar ställning till dessa utbildningars huvudmannaskap.

Till följd av dessa ställningstaganden koncentreras den därefter följande prövningen till de två nämnda huvudalternativen. Kommitténs allmänna

överbäanden och ställningstagande till dessa redovisas liksom kommitténs syn på hur och när föreslagna förändringar bör genomföras.

Överbäanden och förslag

Kommittén förordar att huvudmannaskapet för de i dag primärkommunala laboratorieassistentutbildningarna och de enskilda sjuksköterskeskolorna överförs till antingen landstingskommunalt eller statligt huvudmannaskap beroende på huvudalternativ. Vid en i övrigt bibehållen landstingskommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn talar vidare skäl för att de i dag statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund överförs till berörda kommunala huvudmän.

Båda huvudalternativen är enligt kommitténs uppfattning, var för sig, fullt genomförbara. Även om kommittén inte haft att närmare studera de olika utbildningarnas innehåll och kvalitet kan konstateras att den kritik som i vissa sammanhang riktats mot vårdutbildningen för bristande framförhållning vad gäller kvalitet och dimensionering inte i första hand är beroende av huvudmannaskapet för utbildningen. Andra faktorer såsom den historiska traditionen, gällande regler för statsbidrag och lärtjänstkonstruktion, det delade ledningsansvaret på central nivå etc. spelar också stor roll. Oavsett huvudmannaskapet för utbildningen är det angeläget att de organisatoriska och andra förhållanden som missgynnat en utveckling av de kommunala högskoleutbildningarna i enlighet med högskolereformens intentioner så långt möjligt undanröjs. Kommitténs arbete syftar också till att så långt möjligt skapa likvärdiga förhållanden mellan de i dag statliga och kommunala högskoleutbildningarna.

Kommittén föreslår därför bl. a. att oavsett huvudmannaskap bör det centrala myndighetsansvaret för de medellånga vårdutbildningarna överföras från SÖ till UHÄ och att dessa utbildningar så långt möjligt inordnas i det planeringssystem och de administrativa rutiner som gäller för den övriga högskolan. Vidare anser kommittén att ett nytt, för samtliga medellånga vårdutbildningar gemensamt, antagningssystem bör byggas upp. Det förutsätts att goda samordningsmöjligheter skapas mellan antagningen till dessa utbildningar och antagningen till övriga högskoleutbildningar, vilket bäst tillgodoses med ett för samtliga utbildningslinjer gemensamt system.

Huvudmannaskapet för de i dag kommunala högskoleutbildningarna har debatterats alltsedan U 68 år 1973 presenterade sitt betänkande Högskolan. Utgångspunkten har i allmänhet varit en önskan att organisatoriskt samordna all högskoleutbildning och ge denna ett enhetligt statligt huvudmannaskap. De invändningar eller tveksamheter som framförts häremot, och som förhindrat en förändring, har i första hand betingats av den kommunala högskoleutbildningens – och då främst vårdutbildningens – nära samband med annan kommunal verksamhet såsom gymnasieskolan

och hälso- och sjukvården och dess planering. Kommitténs genomgång av olika problemområden tyder på att dessa samband, fränsett den kliniska praktiken, inte är särskilt starka. Till detta kommer att sambandet med gymnasieskolan på sikt, oavsett huvudmannaskapsförhållandena bl. a. genom de fattade besluten angående ny studicorganisation för högskolan, kommer att reduceras ytterligare. Behovet av en närmare koppling av utbildnings- och sjukvårdsplanering gäller i första hand en regional och central samplanering och i mindre utsträckning en koppling på landstingskommunal nivå. Ett förändrat huvudmannaskap skulle således, enligt kommitténs uppfattning, inte innebära att landstingens möjligheter att fullgöra sina uppgifter inom skolundervisning och hälso- och sjukvård försämras.

För ett bibehållet kommunalt huvudmannaskap talar i första hand att en väl etablerad och fungerande utbildningsorganisation redan finns inom landstingen. Ett genomförande av kommitténs ovan redovisade förslag beträffande central ledningsorganisation m. m. liksom av lärartjänstutredningens förslag till lärartjänstkonstruktion innebär att några av de faktorer som hindrar en positiv utveckling av den i dag kommunala högskoleutbildningen försvinner. Kommittén uttalar sig också för att ett nytt enhetsrelaterat statsbidragssystem införs vid ett bibehållande av en kommunal högskoleutbildning. En utveckling synes dessutom ha kommit i gång inom flera landsting som talar för att några av de problem som hittills varit förknippade med vårdutbildningen, såväl ur kvantitativ som kvalitativ synpunkt, är på väg att lösas. Hit hör bl. a. utvecklandet av mer långsiktiga planer för utbildningen och en intensifierad samverkan och samplanering av vård och utbildning. Även en något utökad regional samverkan har påbörjats. För ett kommunalt huvudmannaskap för de här aktuella högskoleutbildningarna talar vidare sambandet med gymnasieskolans vårdutbildningar och det gemensamma resursutnyttjandet t. ex. vad gäller lokaler och utrustning. Vidare kan det kommunala huvudmannaskapet bidra till främjandet av återkommande utbildning. Även om betydelsen av de anförda resurssambandet minskar genom bl. a. den nya studieorganisationen och vid ett genomförande av redovisade förslag beträffande lärartjänster finns det åtminstone övergångsvis en integration mellan gymnasieskolan och högskolans vårdutbildningar. Det behov av samarbete mellan de båda utbildningsformerna på skolenhetsnivå som betingas av de gemensamma lokalerna och den gemensamma utrustningen måste vid ett förstatligande lösas genom samarbetsavtal och överenskommelser.

Motiven för ett förstatligande av de medellånga vårdutbildningarna har bl. a. varit önskemålen om en mer enhetlig planering och ledning och en samordning av dessa utbildningar med övriga högskoleutbildningar. Behovet av en sådan samordning framför allt med läkarutbildningen har mot bakgrund av pågående utveckling vad gäller arbetsfördelning m. m. inom hälso- och sjukvården också accentuerats. En del av dessa frågor kan lösas

utan en förändring av huvudmannaskapet bl. a. genom att det centrala ledningsansvaret för all högskoleutbildning överförs till en och samma myndighet. Däremot förutsätter en reell samordning på lokal nivå sannolikt ett enhetligt statligt huvudmannaskap.

För flera av målen i högskolereformen saknar huvudmannaskapet för utbildningen väsentlig betydelse. Vissa andra mål såsom t. ex. en utveckling av utbildningarnas arbetsformer och forskningsanknytningen främjas dock bäst av ett förändrat huvudmannaskap. Flera, i första hand organisatoriska, skäl talar, enligt kommittén, för att kontakter mellan grundläggande högskoleutbildning och forskning och forskarutbildning bäst främjas inom ramen för en statlig högskola.

En strävan att skapa identiska förhållanden för den kommunala och statliga högskoleutbildningen förhindras av de villkor som gäller för den kommunala demokratin. Härigenom kan t. ex. inte inflytandet i beslutsprocessen för de anställda och studerande garanteras på samma sätt som i den statliga högskolan. Härtill kommer de skillnader i beslutskompetens och förutsättningar i övrigt som finns mellan kommunala och statliga linjenämnder. Vidare kräver den kommunala demokratin att resp. landsting självt fattar beslut i frågor om t. ex. lokalisering och dimensionering samt val av linjer inom ramen för de maximala som anges av riksdagen via UHÄ och regionstyrelsen.

På många håll i landet är de befintliga statliga högskolorna relativt små. Ett införlivande av de kommunala högskoleutbildningarna i den statliga högskoleorganisationen skulle på flera orter skapa relativt stora högskolor med ett brett utbud av utbildningar och valmöjligheter. Ett förstatligande av vårdutbildningarna kan därför innebära en vitalisering och stabilisering även av de befintliga statliga högskolorna utanför universitetsorterna.

Huvudmannaskapskommittén föreslår därför att huvudmannaskapet för de medellånga vårdutbildningarna överförs till staten. Ett genomförande av kommitténs förslag i denna del, liksom av kommitténs tidigare redovisade förslag beträffande huvudmannaskapet för ADB-linjen, innebär att i princip samtliga nu befintliga högskoleutbildningar kommer att ha statligt huvudmannaskap. Enligt kommitténs uppfattning bör också eventuella nya utbildningar som tillförs högskoleorganisationen ha staten som huvudman och all högskoleutbildning bör således bedrivas med ett enhetligt statligt huvudmannaskap.

Genomförande

Vid ett förstatligande av de medellånga vårdutbildningarna kommer dessa att inordnas i det för den statliga högskolan gällande lednings- och planeringssystemet. Hur de berörda utbildningarna skall inlemmas i den

statliga högskoleorganisationen lokalt beträffande såväl linjenämnder som institutioner avgörs av resp. högskoleenhet.

Kommittén utgår emellertid från att de olika utbildningarnas lokalisering och dimensionering är givna och att utbildningarna åtminstone tills vidare kommer att bedrivas i de lokaler de har i dag. Staten förutsätts därvid hyra de lokaler som disponeras av utbildningarna vid övertagandet. Det behov av samarbete mellan de båda utbildningsformerna gymnasieskola och högskola, som betingas av att dessa bedrivs i gemensamma lokaler och med hjälp av gemensam utrustning, får lösas genom samarbetsavtal och överenskommelser. Detsamma gäller beträffande de praktikplatser som krävs för utbildningen.

Kommitténs förslag till förändrat huvudmannaskap för de medellånga vårdutbildningarna innebär samhällsekonomiskt sett inte ökade kostnader. Däremot medför ett genomförande av förslaget en kostnadsöverföring från kommunerna till staten. Detta gäller dels de 210 milj. kr. som huvudmännen redovisar i nettokostnader för utbildningen, dels kostnader för praktikplatser och administration av dessa samt vissa lokalkostnader. Kommittén har översiktligt beräknat den totala kostnadsöverföringen till drygt 300 milj. kr. per år i 1979 års kostnads- och löneläge.

Ett överförande av tillsynsansvaret från SÖ till UHÄ bör kunna ske 1982-07-01, dvs. samordnat med införandet av den nya studieorganisationen för ifrågavarande utbildningar. Enligt kommitténs mening bör ett principbeslut i huvudmannaskapsfrågan fattas så snart som möjligt. Ett överförande av huvudmannaskapet och övriga föreslagna åtgärder bör genomföras utan dröjsmål. Mot bakgrund av bl. a. de relativt omfattande förhandlingar som krävs efter beslutet föreslår kommittén att de medellånga vårdutbildningarna erhåller statligt huvudmannaskap fr. o. m. 1984-07-01.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1981: 9) Enhetligt huvudmannaskap för högskolan

Huvudmannaskapskommitténs (HK) betänkande Enhetligt huvudmannaskap för högskolan – Förstatligande av de medellånga vårdutbildningarna (SOU 1981: 9) har remissbehandlats. Yttranden har avgivits av socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens arbetsgivarverk (SAV), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) efter hörande av samtliga högskolemyndigheter, skolöverstyrelsen (SÖ) efter hörande av samtliga läns skolnämnder, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet (LF), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO), styrelsen för Röda Korsets sjuksköterskeskola, styrelsen för Sophiahemmets sjuksköterskeskola, styrelsen för Ersta Diakonisällskaps sjuksköterskeskola, Sveriges förenade studentkårer (SFS) och av Sveriges sjuksköterskeelevers förbund (SSEF).

De inom parentes angivna vedertagna förkortningarna av vissa myndigheters och organisationers namn kommer att användas i den fortsatta framställningen.

1 Allmänna synpunkter

HK:s förslag rör frågan om de primärkommunala och landstingskommunala högskoleutbildningarna bör föras över till statligt huvudmannaskap. Av grundläggande betydelse har härvid varit hur huvudmannaskapsförhållandena påverkar möjligheterna att på kort och lång sikt vidareutveckla och förbättra högskoleutbildningen enligt grunderna för högskolereformen. Även forskningens betingelser har beaktats inte minst med hänsyn till kravet på forskningsanknytning av all grundläggande högskoleutbildning. Kommittén har även behandlat den idag statliga sjukgymnastutbildningen samt enskilt bedrivna sjuksköterskeutbildningen.

Två huvudalternativ i huvudmannaskapsfrågan har prövats av HK, nämligen ett enhetligt landstingskommunalt resp. ett enhetligt statligt huvudmannaskap för de berörda vårdutbildningarna. HK förordar att huvudmannaskapet för de idag primärkommunala laboratorieassistentutbildningarna och de enskilda sjuksköterskeskolorna överförs till antingen landstingskommunalt huvudmannaskap eller statligt huvudmannaskap beroende på huvudalternativ. Likaså bör, enligt kommittén, den statliga sjukgymnastutbildningen överföras till berörda kommunala huvudmän vid en i övrigt bibehållen landstingskommunal högskoleutbildning inom vårdsektorn.

Båda huvudalternativen är, enligt kommitténs uppfattning, var för sig fullt genomförbara. I den slutliga avvägningen föreslår emellertid kommittén att huvudmannaskapet för de medellånga vårdutbildningarna fr. o. m. 1984-07-01 överförs till staten. Enligt kommitténs uppfattning bör också eventuella nya utbildningar som tillförs högskoleorganisationen ha staten som huvudman och all högskoleutbildning bör således bedrivas med ett enhetligt statligt huvudmannaskap. Kommittén har beräknat den totala kostnadsöverföringen till drygt 300 milj. kr. per år i 1979 års kostnads- och löneläge.

Oavsett huvudmannaskapet för utbildningen är det, enligt kommittén, angeläget att de organisatoriska och andra förhållanden som missgynnat en utveckling av de kommunala högskoleutbildningarna så långt möjligt undanröjs. Till de områden där förändringar är nödvändiga, menar HK, hör bl. a. den centrala ledningsorganisationen, frågan om information om och antagning till högskolan, lärtjänsternas konstruktion och frågan om forskningsanknytning.

I en till remisshandlingen bifogad promemoria har utbildningsdepartementet angett att en förändring av det kommunala huvudmannaskapet för de berörda vårdutbildningarna av framför allt statsfinansiella skäl inte är aktuell för närvarande.

Flertalet remissinstanser har därför avstått från yttranden på huvudförslaget och koncentrerat sina yttranden på kommitténs olika förslag till förbättringar inom det nuvarande systemets ram. Några remissinstanser har ändå avgivit synpunkter på huvudmannaskapsfrågan.

UHÄ påpekar att ämbetet i flera tidigare sammanhang förordat ett statligt huvudmannaskap för högskolan och att denna grundinställning kvarstår. Även TCO, SFS, SACO/SR, och SSEF tar ställning för ett statligt huvudmannaskap. Svenska kommunförbundet uttalar sig i princip för ett statligt huvudmannaskap (Styrelsen för Svenska kommunförbundet är inte enig i sin uppfattning i denna fråga.)

UHÄ konstaterar emellertid att det f. n. inte finns realistiska förutsättningar för att förverkliga ett enhetligt huvudmannaskap och ansluter sig till dem som hävdar att ett förstatligande till kostnader av den storlek som torde bli aktuell inte är värt priset. Ett förstatligande kan inte heller enligt UHÄ:s mening från utbildningsverksamhetens synpunkt prioriteras lika högt som bl. a. ett genomförande av lärtjänstutredningens förslag om en ny lärtjänstorganisation för den kommunala högskoleutbildningen eller ökade resurser för forskningsanknytning av de berörda utbildningarna.

Enligt *socialstyrelsens* uppfattning bör strävan vara att på längre sikt åstadkomma ett enhetligt statligt huvudmannaskap för all högskoleutbildning. I avvaktan härpå anser styrelsen att åtgärder av såväl organisatorisk som innehållsmässig karaktär skall vidtas i syfte att förbättra vårdsektorns högskoleutbildningar.

SAV påpekar att om kommunal högskoleutbildning skall anordnas även

fortsättningsvis bör kommunalt reglerade skolledar- och lärartjänster inrättas i enlighet med lärartjänstutredningens förslag.

2 Några problemområden och behov av förändringar

2.1 Lednings- och planeringsfrågor m. m.

2.1.1 Centralt myndighetsansvar m. m.

Enligt HK:s mening bör det centrala ansvaret för de medellånga vårdutbildningarna åvila endast en myndighet. I ett alternativ med ett fortsatt landstingskommunalt huvudmannaskap för de medellånga vårdutbildningarna föreslår kommittén att det centrala myndighetsansvaret läggs på UHÄ.

Samtliga remissinstanser som berört denna fråga (*SÖ, UHÄ, SACO/SR, RRV, LF, Svenska kommunförbundet, LO, SAV, socialstyrelsen, styrelsen för Sophiahemmets sjuksköterskeskola, styrelsen för Ersta Diakoniskällskap, SFS och TCO*) tillstyrker kommitténs förslag och menar att de medellånga vårdutbildningarna då på ett naturligt sätt kan inordnas i det planeringssystem och de administrativa rutiner som gäller för övriga högskolan.

Besparingar och organisatoriska konsekvenser till följd av den av kommittén föreslagna förändringen bör, enligt *RRV*, beaktas i den pågående översynen av *SÖ*.

LF anser att en förändring av det centrala myndighetsansvaret måste leda till en förändrad sammansättning av UHÄ:s verksamhetsstyrelse. Enligt förbundets uppfattning måste landstingen och berörda kommuner bli representerade i UHÄ:s styrelse och ges ett inflytande över UHÄ:s verksamhet som svarar mot den kommunala högskolans betydelse och omfattning. *LF* påpekar även att planeringsordningen för utbildningarna inom den kommunala högskolan bör ses över och förnyas.

Socialstyrelsen understryker det starka samband som råder mellan å ena sidan utbildning – utbildningsplan, kursplan och måluppfyllelse – och å den andra kompetens att tillgodose kvalitets- och säkerhetskrav i vården. I egenskap av central myndighet med ansvar för den verksamhet vårddyrkesutbildningen siktar till måste, påpekar styrelsen, den på ett avgörande sätt kunna påverka dessa yrkesutbildningars innehåll och dimensionering.

Flertalet myndigheter och organisationer påpekar att utbildningsplaneringen måste arbeta i nära samband med vårdplaneringen.

2.1.2 Antagningsfrågor

De ändringar avseende behörighet och urval som riksdagen beslutat beträffande de medellånga vårdutbildningarna kräver att ett helt nytt antagningssystem byggs upp. Kommittén föreslår att ett gemensamt antag-

ningssystem skapas för samtliga medellånga vårdutbildningar och att de uppgifter som kommer att åvila den centrala myndighetsnivån även beträffande antagningsfrågor skall fullgöras av UHÅ. Härmed skapas goda samordningsmöjligheter mellan antagningen till dessa utbildningar och antagningen till övriga högskoleutbildningar menar HK.

Kommitténs förslag har mötts genomgående positivt och tillstyrks av samtliga remissinstanser som yttrat sig i denna fråga.

Socialstyrelsen betonar i anslutning här till vikten av att det finns möjligheter att på ett flexibelt sätt kunna komplettera tidigare genomförd utbildning till en annan yrkeskompetens inom vårdområdet. Styrelsen menar att det är angeläget att det finns reella möjligheter att genomgå endast vissa delar av en utbildningslinje som komplement till tidigare genomförd utbildning.

Statskontoret konstaterar dock att ett gemensamt antagningssystem kommer att kräva omfattande förberedelser under förhållandevis lång tid. Nuvarande regler för behörighet och urval medför att ett antagningssystem för behandling och ansökningar om tillträde till högskoleutbildning blir komplicerat och – för den enskilde – svåröverskådligt. Med hänsyn till den utveckling som skett och den tid som förflutit sedan skolreformerna genomfördes bör därför enligt statskontoret dessa frågor göras till föremål för översyn och omprövning när det gäller användarkraven på ett ADB-baserat system för urval och antagning av sökande till högskolan.

SÖ påpekar att ett nytt antagningssystem inte får medföra en ökad byråkratisering och ökad handläggningstid.

2.1.3 Linjenämnds- och inflytande frågor vid bibehållet kommunalt huvudmannaskap

Lösningar avseende medinflytande inom en bibehållen kommunal högskoleutbildning måste anpassas till den kommunala demokratin förutsättningar menar HK. Utredningen om den kommunala demokratin har funnit att systemet med närvarorätt gör att företagsdemokratin kan förverkligas utan negativ inverkan på kommunala demokratin och att närvarorätten kan vara ett värdefullt komplement till andra former av företagsdemokrati. Kommittén menar att även om en konstruktion med närvarorätt för den kommunala högskolan inte skulle leda lika långt som inom den statliga så bör det tillsammans med de möjligheter som redan idag finns genom linjenämndsverksamheten ge de studerande och anställda inte bara tillfälle till insyn och information utan också bättre möjligheter att påverka utbildningens utformning och den egna situationen.

Flera remissinstanser är kritiska mot att kommittén lägger få förslag till förändringar vad gäller inflytande för studerande och anställda. *SACO/SR* menar att ett fortsatt utredningsarbete är angeläget i syfte att skapa mer likvärdiga förhållanden inom landstingskommunal och statlig högskola. Även *UHÅ* betonar vikten av likvärdiga förhållanden mellan statlig och

kommunal högskola. Som ett första steg bör, enligt *SACO/SR*, lärare som arbetar i linjenämnd, beredningsgrupp e. dyl. i större utsträckning än nu kompenseras genom nedsättning i undervisningsskyldigheten.

UHÄ menar att det är angeläget att ge linjenämnderna reella möjligheter att bedriva ekonomisk planering kopplad till verksamhetsplaneringen och således stärka deras ställning i budgetsammanhang. Ämbetet förordar vidare möjligheterna att för den kommunala högskoleutbildningen inrätta organ motsvarande institutionsstyrelserna vid de statliga högskoleenheterna. Förslag om att inrätta organ motsvarande institutionsstyrelser tas även upp av *LF*. *LF* påpekar att frågan om de studerandes, lärarnas och den övriga personalens inflytande är av stor betydelse och måste ses i ett brett och samlat perspektiv. Den modell för ledning av verksamheten som tillämpas vid de statliga arbetsenheterna borde efter vissa justeringar kunna vara möjlig att tillämpa på skolenhetsnivå inom den kommunala högskoleutbildningen. Förbundet erinrar i detta sammanhang om den framställning som utbildnings- och kultur nämnden i Östergötlands läns landsting ingivit till regeringen om försöksverksamhet med institutionsstyrelse.

SFS anser att eftersom beslutanderätt för de studerande inom det kommunala högskoleområdet är oförenligt med den kommunala demokratiska principen så är ett statligt huvudmannaskap att föredra. Denna åsikt stöds även av *SSEF*.

Kommitténs förslag att avskaffa den bestämmelse i högskoleförordningen som gör det möjligt att inte inrätta linjenämnd inom den kommunala högskoleutbildningen stöds av *SACO/SR* och *LF*.

TCO är kritisk mot *HK*:s bedömning av en positiv utveckling av linjenämndsverksamheten i den kommunala högskolan och hänvisar till *TCO*-rapporten "Erfarenheter av arbetslivsrepresentationen i högskolan" och citerar:

"Bland yrkeslivsrepresentanterna inom den kommunala högskolan är man genomgående mer negativ beträffande arbetsformerna inom linjenämnden än på den statliga sidan. Ständigt återkommer man till att beslutet fattas utanför linjenämnden och att man inte har något eget budgetansvar. Avsaknaden av budgetansvar tycks på många håll vara så total att man inte ens diskuterar utbildningsfrågorna i kostnadstermer. Man har som regel inte heller någon budget för linjenämndens egen verksamhet. De kommunala linjenämndernas svaga ställning kan till viss del förklaras med att kommunalförfattningarna inte medger beslutsdelegering till icke politiskt sammansatta organ. Samtidigt måste de syssla med en mängd detaljfrågor som inom den statliga högskolan handläggs på institutionsnivå."

Styrelsen för Ersta Diakonisällskap anför att man inom en mindre enhet med bibehållet enskilt huvudmannaskap på ett naturligt sätt kan tillvarata den positiva sidan av de anställdas och studerandes inflytande.

2.2 Forskningsanknytning

Kommittén föreslår vid ett bibehållet kommunalt huvudmannaskap för en önskvärd utveckling avseende forskningsanknytning av de medellånga vårdutbildningarna bl. a.:

- förstärkning av biblioteksservicen
- lärarna i grundutbildningen ges forskarutbildning eller inslag av vetenskaplig utbildning
- möjligheter att inom tjänsten forska och hålla kontakt med forsknings- och utvecklingsarbete
- utveckling av omvårdnadsforskning
- inrätta lärartjänster främst avsedda för forskning och forskarutbildning
- forskningsorganisationen knyts till universiteten resp. karolinska institutet
- för omvårdnadsforskning inrättas forskartjänsterna i direkt anslutning till grundutbildningen.

Remissinstanserna anser allmänt att det är viktigt att de medellånga vårdutbildningarna ges samma möjligheter till forskningsanknytning som de statliga högskoleutbildningarna. *SFS, SSEF, SACO/SR, TCO* och *Svenska kommunförbundet* menar att detta bäst tillgodoses med ett överförande av utbildningarna till ett statligt huvudmannaskap.

Socialstyrelsen understryker för sin del starkt angelägenheten av att förutsättningarna för en forskningsanknuten utbildning för de medellånga vårdutbildningarna förbättras oberoende av huvudmannaskapet bl. a. när det gäller insatser inom lärarutbildning och -fortbildning samt förstärkt biblioteksservice. Denna uppfattning stöds av flera remissinstanser bl. a. *SACO/SR, UHÄ* och *styrelsen för Sophiahemmets sjuksköterskeskola. UHÄ, SACO/SR, LF* och *styrelsen för Sophiahemmets sjuksköterskeskola* påpekar att de av lärartjänstutredningen föreslagna FoU-tjänsterna för den kommunala vårdutbildningen spelar en viktig roll i sammanhanget.

De kommunala högskoleutbildningarna saknar idag vissa viktiga förutsättningar för forskningsanknytning framhålles av flertalet remissinstanser. Förutom att de saknar den inom den övriga högskolan så betydelsefulla forskartraditionen har de dels ej några fasta resurser för forsknings- och utvecklingsarbete, dels har lärarna i regel ej heller någon forskarutbildning påpekar *SÖ*.

SACO/SR framhåller att forskningsresurser bör finnas för alla ämnen i högskolan. *LO* däremot menar att en förstärkning av insatserna när det gäller forskningsanknytningen av här berörda utbildningar bör kunna ske utan att de landstingskommunala högskolorna får fasta forskningsresurser men med en ökning av den praktiska samverkan mellan de statliga och kommunala högskolemyndigheterna. Även *UHÄ, SACO/SR, LF* och *soci- alstyrelsen* påpekar att ett samarbete med den statliga högskolan bör utvecklas så att ett tvärvetenskapligt synsätt befrämjas inom vårdutbild-

ningen. *LF* anser att den kommunala högskolan härvid måste få ett ökat inflytande över statens resurser för forskning och forskarutbildning genom t.ex. utökad representation i berörda fakulteter och fakultetsnämnder. *UHÄ* föreslår att företrädare för den statliga högskoleutbildningen och forskningen bereds plats i linjenämnderna inom den kommunala delen av högskolan.

TCO och *SACO/SR* betonar särskilt att behovet av att volymen forskarutbildning och forskning inom vårdämnena ökar och prioriteras vid fördelning av medel.

LF menar att stat och kommun delar det ekonomiska ansvaret vid en utveckling av vårdutbildningarna.

2.3 Samband med gymnasieskolan

Kommitténs överväganden och förslag rörande sambandet med gymnasieskolan har endast kommenterats av några remissinstanser.

Såväl *UHÄ* som *LO* betonar vikten av att den kommunala högskoleutbildningen får utvecklas så långt som möjligt på sina egna villkor och utan onödiga bindningar till regelsystemet för gymnasieskolan.

SACO/SR anser att den vertikala handledningen bör avvecklas. *TCO* tillstyrker att det blir skild ledning för vårdutbildningarna på gymnasie- resp. högskolenivå.

2.4 Praktikplatsfrågan

Enligt kommitténs uppfattning bör inte huvudmannaskapet i sig ha någon större betydelse för möjligheterna att anskaffa praktikplatser. Av större betydelse är enligt *HK* förändringar av utbildnings- och kursplaner som möjliggör att alternativa praktikplatser kan utnyttjas liksom att praktiktillfällen i ökad utsträckning kan förläggas till de delar av dygnet, veckor och året som f. n. i ringa utsträckning utnyttjas. Vidare bör former skapas i samtliga regioner för samordning av utbud och efterfrågan på praktikplatser.

HK:s förslag om att regionstyrelserna skall handha samordningen av praktikplatsutnyttjandet tillstyrks av *TCO* och *socialstyrelsen*. *SACO/SR* är däremot av motsatt uppfattning. Organisationen menar att detta vore att formalisera samordningen. *Socialstyrelsen* tillstyrker även kommitténs förslag om tillvaratagande av praktiktillfällen under hela dygnet. Det är även angeläget med en noggrann planering av befintliga praktikplatser inom primärvården framhåller styrelsen.

2.5 Samband mellan utbildnings- och sjukvårdsplanering

De remissinstanser som berört frågan om utbildningsplanering och sjukvårdshuvudmännens personalplanering delar kommitténs förslag om ett ökat regionalt samarbete. *TCO* betonar särskilt behovet av ett ökat samarbete mellan sjukvårdsregioner och högskoleregioner.

LF anser att planeringsordningen för utbildningarna inom den kommunala högskolan bör ses över och förnyas. Inom förbundet har nyligen påbörjats ett arbete för att tillsammans med berörda intressenter försöka dra upp riktlinjerna för en sådan ny planeringsordning.

UHÄ påpekar att det f. n. pågår en försöksverksamhet med regionala planeringsramar för sjuksköterskeutbildningen. Enligt ämbetets uppfattning bör man framöver kunna tillämpa försöksverksamhetens planeringsordning också för de övriga berörda vårdutbildningarna.

Socialstyrelsen understryker angelägenheten av att utbildningsplaneringen på ett bättre sätt än hittills tar sin utgångspunkt i vårdplaneringen. Styrelsen framhåller också dess egen roll i såväl den kvalitativa som kvantitativa utbildningsplaneringen.

En förstärkt samverkan inom och mellan landstingen vore att föredra menar *SACO/SR*.

2.6 Kostnads- och statsbidragsfrågor

I likhet med vad lärartjänstutredningen har föreslagit finner *HK* det angeläget att ett enhetsrelaterat statsbidrag införs för kommunal högskoleutbildning. Kommittén föreslår ett statsbidrag i form av ett schablonbidrag per studerande, utbildningslinje och termin. Bidraget bör beräknas på antalet studerande per exempelvis den 1 oktober resp. den 1 mars. *HK* anser vidare att bidraget bör följa kostnadsutvecklingen.

I ett alternativ med bibehållet kommunalt huvudmannaskap tillstyrker samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan att ett enhetsrelaterat schablonbidrag införs beräknat per studerande och utbildningslinje. Om bidraget skall utgå per terminsstudieplats eller årsstudieplats råder det dock delade meningar. Kommitténs förslag att bidraget skall utgå per terminsstudieplats tillstyrks av *RRV*, *SÖ*, *SFS*, styrelsen för *Sophiahemets sjuksköterskeskola*, *SACO/SR* och *LF*.

UHÄ däremot menar att en beräkning per årsstudieplats skulle underlätta jämförbarheten mellan den statliga och den kommunala delen av högskolan. Ämbetet anser att de skäl kommittén anför för sitt förslag väger lätt i förhållande till de vinster som kan uppnås med en enhetlig ordning för hela skolan. Även *LO* förordar att bidraget bör utgå per årsstudieplats.

RRV avstyrker bestämt att statsbidraget indexregleras. Som skäl härför anför *RRV* dels det statsfinansiella läget, dels ock och framför allt det faktum att en indexreglering försvårar en fortlöpande prövning av statsbi-

dragets storlek. RRV menar vidare att det även finns en risk för att de produktivets- och effektivitetsvinster som normalt görs i utbildningen inte beaktas och påverkar statsbidraget i ett indexreglerat system. *Kommunstyrelsen i Göteborg* anser att statsbidragets värdebeständighet bör kopplas till konsumentprisindex.

Inte någon remissinstans har någon invändning mot kommitténs förslag att statsbidraget skall administreras av högskolemyndighet.

LF påpekar att ett nytt system för statsbidrag får under inga omständigheter innebära en kostnadsövertäring från stat till landsting och berörda kommuner. Under en övergångsperiod föreslår förbundet att en utjämningspost ställs till UHÅ:s förfogande i syfte att mildra vissa uppenbara omfördelningseffekter. LF utgår vidare ifrån att bidragets volym och närmare utformning fastställs först efter överläggningar mellan företrädare för regeringen och huvudmännen.

3 Utbildning under annat huvudmannaskap än landsting

3.1 Primärkommunal laboratorieassistentutbildning

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag att – vid alternativ med bibehållen kommunal högskola – den nu primärkommunala laboratorieassistentlinjen med påbyggnadsutbildning i Uppsala, Linköping och Lund överförs till den landstingskommunala utbildningsorganisationen på resp. ort. Bland dessa kan nämnas *socialstyrelsen*, *SÖ*, *LO*, *UHÅ* och *RRV*. Inordnandet bör enligt kommittén ske senast vid den tidpunkt då övriga delar av kommitténs förslag genomförs.

Endast *SACO/SR* avstyrker förslaget. Mot bakgrund av sin principiella uppfattning i huvudmannaskapsfrågan bör de kommunala laboratorieassistentutbildningarna förstatligas anser organisationen.

Svenska kommunförbundet, *SÖ* och *LF* betonar dock att förutsättningarna för ett överförande är beroende av överenskommer mellan berörda huvudmän. *LF* påpekar att förbundet är berett att medverka till att underlätta ett sådant övertagande av laboratorieassistentutbildningen. *UHÅ* framhåller att tidpunkten för genomförandet måste anpassas till lokal- och lärarförhållanden på de olika orterna. *RRV* utgår från att den offentliga sektorns kostnader inte förändras genom överförandet.

3.2 Statlig sjukgymnastutbildning

HK anser att vid en i övrigt bibehållen kommunal högskola talar skäl för att de idag statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund överförs till berörda kommunala huvudmän.

En majoritet av remissinstanserna anför att de inte delar kommitténs uppfattning i denna fråga. *SFS*, *SACO/SR*, *TCO*, *RRV* och *socialstyrelsen*

avstyrker att de statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund överförs till landstingskommunalt huvudmannaskap. Endast *LO* tillstyrker förslaget.

Enligt *UHÄ:s* mening finns det skäl att ta ställning i huvudmannaskapsfrågan först i samband med att ställning tas till studieorganisationen inom detta område och vill återkomma till denna fråga i samband med att regeringens uppdrag till *UHÄ* rörande studieorganisation m. m. för rehabiliteringslinjen kommer att redovisas. Även *SÖ* vill avvakta ett ställningstagande i denna fråga. *SÖ* framhåller att ytterligare utredning krävs. *LF* anser att om de båda berörda landstingen och staten gemensamt anser att en förändring av huvudmannaskapet bör komma till stånd så föreligger inga principiella invändningar mot en kommunalisering på denna punkt och menar att frågan snarast är av ekonomisk och praktisk natur.

3.3 Enskild sjuksköterskeutbildning

HK föreslår att utbildningen vid Ersta Diakonianstalts, Röda Korsets och Sophiahemmets sjuksköterskeskolor överförs till Stockholms läns landstings utbildningsorganisation i ett alternativ med bibehållen landstingskommunal högskola.

Av de remissinstanser som berört frågan om de enskilda sjuksköterskeskolornas ställning är det endast *LO* som utan reservationer tillstyrker kommitténs förslag om en kommunalisering. Mot *LF:s* uppfattning att starka och principiella skäl talar för att berörd utbildning övertas av Stockholms läns landsting har åtta reservationer avgivits. *TCO* utgår i sitt yttrande från ett förstatligande av såväl kommunal som enskilt bedriven vårdutbildning.

Socialstyrelsen, SÖ, UHÄ, RRV, SACO/SR samt de tre berörda enskilda sjuksköterskeskolorna avstyrker i nuläget kommitténs förslag.

Socialstyrelsen anser att Ersta Diakonisällskaps, Röda Korsets och Sophiahemmets sjuksköterskeskolor bör få fortsätta under enskilt huvudmannaskap till dess att frågan om ett statligt huvudmannaskap på nytt tas upp till generell prövning.

SÖ vill uppskjuta sitt ställningstagande i avvaktan på en eventuell minskad dimensionering av sjuksköterskeutbildningen i Stockholm. *UHÄ* tillmäter för sin del huvudmannaskapsfrågan för de berörda utbildningarna underordnad betydelse så länge garantier skapas för att utbildning i planeringshänseende är samordnade med övrig motsvarande utbildning i Stockholm.

Styrelserna för såväl Ersta Diakonisällskap som för Röda Korset och Sophiahemmet motsätter sig bestämt en förändring av huvudmannaskapet. Styrelserna hänvisar bl. a. till sin utbildningshistoriska tradition när det gäller sjuksköterskeutbildning och sina utbildningsprofiler som ger värdefulla bidrag till vårdutbildningen och alternativ i utbildningsutbudet.

Styrelserna framhåller att de enskilda skolorna alla har sin bakgrund i den humanitära och idealistiska livssyn, som genomsyrade företrädarna för sjukvården i vårt land redan på 1800-talet. Vidare anför: "traditionen därifrån hålls fortfarande levande och ger en profil i utbildningsutbudet. Vid samtliga de tre enskilda skolorna har det setts som angeläget att ge de studerande en fördjupad kunskap om livsåskådningens betydelse för personligheten i sjukdomskris, en kunskap som skall ge vägledning för sjukvårdspersonalens beteende vid möte med människor med skiftande livsåskådningar ävensom förståelse för den enskilda medmänniskans behov." Styrelserna menar vidare att ingenting kommer att vinnas vid en kommunalisering, varken i utbildningens kvalitet eller i ekonomiskt hänseende.

Styrelsen för Sophiahemmets sjuksköterskeskola framhåller i sitt yttrande flera faktorer — bl. a. lokaler och donationsbestämmelser — som försvårar ett överförande av utbildningen till landstinget. *Styrelsen för Röda Korsets sjuksköterskeskola* påpekar bl. a. att skolans huvudman bidrar med medel så att lärare och studerande vid skolan fortlöpande får företa studier vid utländska sjukvårdsinstitutioner. Detta ger enligt styrelsen erfarenhetsmässigt en vidgad blick för den egna verksamheten.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 december 1981	4
1 Inledning	4
2 Föredragandens överväganden	7
2.1 Huvudmannaskap för viss vårdutbildning inom högskolan ...	7
2.1.1 Allmänna utgångspunkter	7
2.1.2 De enskilda sjuksköterskeskolornas ställning	10
2.1.3 Kommunal laboratorieassistentutbildning	12
2.1.4 Statlig sjukgymnastutbildning	12
2.2 Frågor om statsbidrag, tjänsteorganisation och resurssamband med gymnasieskolan m. m.	15
2.2.1 Nuvarande ordning	15
2.2.2 Statsbidrag vid fortsatt kommunalt huvudmannaskap ...	16
2.2.3 Tjänsteorganisation vid fortsatt kommunalt huvudmannaskap	20
2.2.3.1 Utgångspunkter	20
2.2.3.2 Förläggning till skolenhet med gymnasieskola ..	20
2.2.3.3 Skolledare och skolpoäng	20
2.2.3.4 Lärare	21
2.2.3.5 Olika vårdlärares tjänstgöring i gymnasieskolan och kommunal högskoleutbildning	26
2.2.3.6 Tidpunkt för tjänsteorganisatoriska förändringar ..	28
2.3 Den kommunala högskolans organisation m. m.	28
2.3.1 Det centrala tillsynsansvaret	28
2.3.2 Planeringssystem	29
2.3.3 Antagningsfrågor	31
2.3.4 Linjenämnds- och inflytandefrågor	33
2.4 Genomförande av den nya studieorganisationen	35
2.4.1 Allmänt	35
2.4.2 Rehabiliteringslinjen och sociala servicelinjen	35
2.4.3 Successiv övergång till den nya studieorganisationen ..	36
3 Hemställan	39
4 Beslut	39
Bilaga 1 Sammanfattning av Lärartjänstutredningens förslag avseende tjänsteorganisationen för den kommunala högskolan	
Bilaga 2 Sammanställning av remissyttranden över tjänsteutredningens förslag avseende tjänsteorganisation för kommunal högskoleutbildning	
Bilaga 3 Sammanfattning av betänkandet (SOU 1981: 9) Enhetligt huvudmannaskap för högskolan	
Bilaga 4 Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1981: 9) Enhetligt huvudmannaskap för högskolan	

